

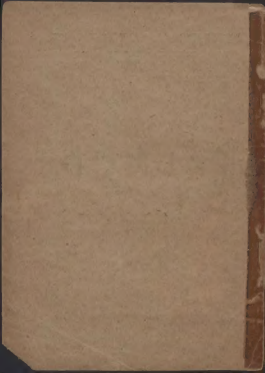
WYDAWNICTWO T-WA „ROZWÓJ” W LUBLINIE

L. 2.

KS. PROF. J. KRYSZYŃSKI

Księgarnia katolicka
Dra Władysława Włocławskiego
w Krakowie

KS. J. KRUSZYŃSKI.

TALMUD

Co zawiera i co naucza.

LUBLIN
1925

Praca tegoż autora z dziedziny żydownictwa:

1. Żydzi i kwestja żydowska. Włocławek, 1920, 8-ka, str. 158 (wyczerpane).
2. Działalność żydów w dobie obecnej. Włocławek, 1921, str. 36.
3. Polityka żydowska. Włocławek, 1921, 8-ka, str. 68 (wyczerpane).
4. Żargon żydowski. Włocławek, 1921, 8-ka, str. 90. (wyczerpane).
5. O narodowy język żydów. Włocławek, 1921, 8-ka, str. 48 (wyczerpane).
6. Żydzi, a Polska. Poznań, 1921, 8-ka, str. 38.
7. Religja żydów społecznych. Włocławek, 1923, 8-ka, str. 67.
8. Rola intelektualna żydostwa. Włocławek, 1923, 8-ka, str. 328.
9. Dlaczego występują przeciwnie żydom? Z portretu autora i przedmową E. Zajączka. Kieko, 1923, 16-ka, str. 52. (Biblijskie Korwaja polityczno-społeczna żydostwa. Wyczerpane).
10. Mi-bespieczeństwo żydowskie. Włocławek, 1923, 8-ka, str. 95.
11. Antysemityzm - Antyjudaizm - Antygołom. Włocławek, 1924, 8-ka, str. 38.
12. Żydzi, a świat chrześcijański. Włocławek, 1924, 8-ka, str. 72.
13. Stanisław Staszis, a kwestja żydowska. Lublin, 1925, 8-ka, str. 55.
14. Talmud co siewiera i co naucza. Lublin, 1925.

T A L M U D.
CO ZAWIERA I CO NAUCZA.

830-088:296

11037

DIET LIBRARY
LIBRARY PLAC LITWISZKI

393/10

101

PRZEDMOWA.

Cale żydostwo na świecie stanowi jedną ściśłą spójnię, przeciwstawiającą się wszystkim narodom i wszystkim wyznaniom. Owa spójnia, czy też „sprzysiężenie żydowskie”, jak niekiedy lubiano ją nazywać, wywolywała i wywołuje bardzo żywe zagadnienie. W różnych czasach zadawano sobie pytania, dlaczego żydzi, pomimo rozproszenia na świecie, nie stracili solidarności narodowej, wyznania, oraz nieprzyjaznego nastroju względem wszystkich nie wyznających religii żydowskiej? Po większej części odpowiedzi brzmia jednakoż. Powrasciły głos, oparty na wieloletniej obserwacji żydostwa, wskazuje na Talmud jako na źródło etnicznej spójni, zarówno jak i specyficznych cech charakteru żydowskiego.

Talmud jest wielką księgą żydowskiego wychowania, jest pokarmem duchowym, z którego korzysta cale żydostwo od czasów swego rozproszenia. Skoro jednak ta księga nie straciła swej wartości i znaczenia, musi posiadać w pojęciu żydostwa jakąś niezwykłą wagę i niepożytą moc podtrzymywania nigdy nie gasnących dążeń. Musi ona w deszczach wyznawców niecić ognisko prężyć, wiodących prostą drogą do fanatyzmu, mianowicie, która jest tak silną, że ani prześladowania, ani światło kultury i chrześcijańskiej cywilizacji zgaśdzieć jej nie może.

W związku z temi właściwościami Talmudu jedni będą go wychwalali, a inni ganili. Cale żydostwo uważa Talmud za księgę świętą, prze-

Opatrzność, w celu okazania, jak wyjątkowem przywiązaniem darzy Bóg żydów. I Biblia jest księgą świętą, ale Talmud jest czemś wyższem, czemś bardziej, jeżeli tak rzecz można, nadprzyrodzonym. Chrześcijanie posiadają Biblię i uważają za natchnioną. Musi tedy żydostwo mieć coś więcej, coś zawierającego objawienie Boże w formie daleko pełniejszej i donioślejszej, aniżeli Biblia. Taka właśnie rolę ma spełniać Talmud.

Autorem żydowski wszystkich odcieni nie umieją w słowach wyrazić zachwytu nad tą księgą. Porównują ją niekiedy z Pismem św., ale przypisują Talmudowi daleko szerszy zakres i głębsze znaczenie. Gdyby nie było Talmudu, Biblia nie mogłaby zastąpić jego roli. Żydostwo nie posiadałoby źródła zasilającego jego wiarę, podtrzymującego nadzieję i kierującego dążeniami „wybranego narodu“, nie rozstrajającego się nigdy z przekonaniami, że on tylko jeden, jedyny, został powołany do głoszenia mesjanizmu wśród narodów świata.

Pisarz żydowski, Emanuel Deutsch (Co to jest Talmud?, Polski przekład L. Kramstucka, Wyd. 2, Warszawa, 1903, str. 23) mówi, że „Talmud jest czemś więcej niż zbiorem praw, jest to mikrokosmos obejmujący, tak jak Biblia, niebo i ziemię. I zdaje się, iż cała proza i cała poezja, cała nauka, cała wiara i wszelka filozofja świata starożytnego... w nim się zróżnicowała“. Niepopodobniestwem tu wyliczać wszystkich pochwał, jakimi żydzi obdarzają Talmud; z tego, co piszą, wynika jasno, że gdyby nie Talmud, nie byłoby tem, czem są, nie zajęłoby tego stanowiska, jakie dzisiaj w świecie posiadają.

Całkiem inne spotkamy zdania o Talmudzie, gdy zwrócimy uwagę na obóz poza żydowski. Jeżeli natrafiłmy na opinie nie potępiające wprost Talmudu, albo też względem niego obojętne, będą

one z pewnością pochodzić od ludzi, którzy nie mieli możności wglębnienia się w naukę talmudową. Ci zaś wszyscy, co znali Talmud, czytając go w oryginale, wygłaszają bardzo ujemne sądy o religijnej księdze żydowskiej. Z moralności Talmudu wypływają te wszystkie przywary duszy żydowskiej, które nie pozwalają jej na wytworzenie harmonii z wyznawcami innych religij.

Jeszcze w Średniowieczu, gdy w kołach chrześcijańskich była bardzo słabo rozwinięta znajomość języków semickich, a zwłaszcza hebrajskiego i aramejskiego, żydzi tłumaczyli, że chrześcijanie, nie znając języka Talmuda, nie rozumieją jego poleceń, a zatem niesłusznie potępiają to, czego nie znają. Braki te usunięto. Papież Klemens V w r. 1307 zakazał, aby na wiecach katolickich założono katedry języków semickich. Myśl ta została wcielona w czyn po koncyljum w Viennes we Francji, odbytem w r. 1311. W uniwersytetach w Paryżu, w Salamance, w Bolonii i Oksfordzie zostały erygowane katedry semickie.

Znajomość języków semickich nie wywołała zmiany w poglądach na wartość i znaczenie Talmudu. Uczni wskazywali na wyjątkowe wyodrębnienie (ekskluzywizm), jakie ta księga zajmuje w stosunku do wszystkich nie żydów. Znajdywano w niej źródło wiecznego fanatyzmu i żydowskiej obłądki w stosunku do chrześcijan. Niezdrowy wreszcie sposób wykładu różnych objaśnień i poleceń rabinicznych, zawartych w Talmudzie, okrytych szatą tajemniczości, owianych nimbem mistycyzmu, mógł otwierać naścież drogę wszelkim nadużyciom. Te okoliczności zmuszały niejednokrotnie panujących do wydawania rozporządzeń w celu niszczenia Talmudu.

W drugiej połowie 16 wieku sześć razy ogłaszano dekrety nakazujące masowe palenie ksiąg talmudycznych. Zniszczono tych ksiąg bardzo wiele w różnych miastach niemieckich, zwłaszcza w latach 1553, 1555, 1559 i 1566.

Bywały niejednokrotnie wypadki, że sami Żydzi, poznawający światło nauki Chrystusowej, i nie odnośzący się bynajmniej nieprzyjaźnie do wiary swych dawnych współwyznawców, uświadamiali władze chrześcijańskie o szkodliwości Talmudu i wtajemniczali w sekretny wykład talmudów, mający na względzie różne orzeczenia autorów talmudycznych. Do takich należał przedewszystkiem Pfefferkorn w pierwszej połowie 16 wieku w Kolonii. Autorowie żydowscy do dnia dzisiejszego nie mogą tego zapomnieć Pfefferkornowi i nie szczędzą mu barwniejszych.

Ruchy wolnościowe, które szły wraz z rozwojem protestantyzmu, osłabiły walkę z Talmudem. Zaczęto Talmud drukować, przerabzać i ustalać tekst, któryby obowiązkiwał całe żydostwo.

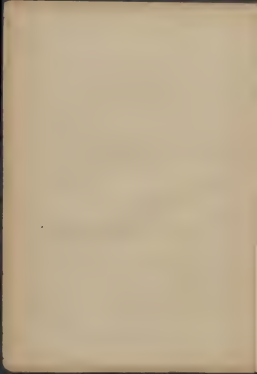
Ponieważ i w czasach dzisiejszych księga ta nie przestaje zajmować szerokiego ogółu chrześcijańskiego społeczeństwa, a zwłaszcza u nas, gdzie kwestja żydowska w dobie powojennej staje się szczególnie żywotną, uważam za stosowne podać o Talmudzie choć elementarne wiadomości w świetle obiektywnym, aby czytelnik miał sposobność obramajmioną się z różnymi określeniami, jak: Talmud, Miszna, Gemara itd. W końcu zwrócimy uwagę na znaczenie Talmudu w życiu żydowskim, zarówno jak i na cel, jaki wytknęli sobie twórcy tej księgi.

Nie czuję potrzeby tłumaczenia się przed czytelnikiem, gdyż sam to najlepiej sprawdzi, że pisząc to dziełko, daleki byłem od jakiejkolwiek stron-

niezawisły czy ruszający. O ile indywidualizm, spójność, związany z trybem żydowskim, nie są tak oswobodzone, jak myśli Żydzi, ale podane są bezstronnie, t. j. w świetle prawdy, a niekiedy narażony jest na bezstronne sąsiedztwo ze szlachą żydowską. Nie wątpię, że i moja skromna praca także może czekać losy. Nie mogę się jednak temu strzelić, bo pragnę stworzyć prawdziwy obraz polskiego czytelnika w czasopiśmie, które przez wzgląd na zagadnienie żydowskie n. (Odrodzenie), Poznań nie mogły być dla nikogo obce.

Lublin, w domu św. Hieronima 1924 r.

Ka. J. Kr.

I. TALMUD

Wszystkie religijne księgi żydowskie poza Pismem św., zebrane w jedną całość, nazywają się Talmudem. Nazwa powyższa u odniesieniu do tych ksiąg, jest nieprecyzyjnie lepszą. Wszystkie inne nazwy, z któremi spotykamy się na kartach niniejszej broszury, będą oznaczają albo składowe części Talmudu, albo też rodzaj wykładu czyli objaśnienia talmuiznych poematów. Talmud zaś obejmować będzie.

Talmud jest wyrazem hebrajskim i znaczy to samo, co „mówka”, „mówienie”. Pohebrajski wyraz *lawad*, co znaczy „mowa”.

Talmud tedy w przekonaniu Żydów jest nauką, jest to jako zbiór m w wszystkich przedmiotach, które się do zbioru tegoż dziedziny zwać mdką. Zdziaływa mowa i dzieł, gdy tylko mowa i dzieł, z zedane w Talmudzie rozpatrywane są zagadnienie. Zdziane ponownie ze wszystkich dziedziny życia człowieka. Dlatego też Talmud u pojedy talmuiz jest nauką mdką i mdką, czyli mdką dostronniejszą, obecną i wszelkie wiadomości.

Na powstanie Talmudu mniej więcej w tej formie, w jakiej istnieje dzisiaj, składały się dwa różne środowiska. W ciągu i i mowa po Chy-stanie talmuiz palestrasy, skupiający się wokół, zaś w mdkiejszym Tyberjady, które po zdmuczeniu Jeruzolimy uchodziło za ognisko życia religijnego i kulturalnego, przegadali na posmie dawniejszy pot mpany zasady, zbiór praw, znany pod nazwą *Miszna*. Zdania zawarte w *Misznie* zostały opatrzo-

Rabini i nauczyciele będą wstąpić, jak młodzież usunie powagę. Wtedy nie będą mieć charakteru na wyżej do wykazania przesłane nam i listy do tego tematu, a my musimy oczekiwać wiadomości od waszkiej, pod kierunkiem wyjątkowym, poproszono i możemy spotkać się z wami w pokoju 11.

Chodzi o Talmud, został po raz pierwszy wydrukowany w Wiedniu w latach 1809-1811. Wydane to wydanie za najpełniejsze, gdyż ma w następstwie, które się pojawiają bardzo często, skrócone, niektóre zwroty, zbyt często zmieniające znaczenie i sens.

Cały Talmud został napisany przez tłumacza na język łaciński i ogłoszony drukiem w wydawnictwie Bractwa Vindob. (Thesaurus antiquitatum sacrarum) w Wiedniu, 1809-1811. W drugim wydaniu (Polski) przetłumaczono Talmud na język francuski, niemiecki, angielski i czeski na polski. Wszystkie te polskie tłumaczenia są obecnymi wydaniem kompletnego (Polski Strach, Tłumaczenie, in den Talmud Łaski, 1809-1811).

• MISZNA.

Podstawą jest również również Talmud, sądną zbioru pytań, których nazwa brzmi: *Miszna* i *Gemara*. O drugą pojmamy na miejscu miejscu, a teraz postaramy się Misze.

Misza jest nazwą w hebrajskim i polski i jest również nazwą „zbiór” „zbiór”, a ten jest zbiorem „zbiór” Misze jest postawionym, czyli drugą zbioru pytań w zbiorze „zbiór” i „zbiór”.

1. Por. Ks. Dr. Stanisław Jędrzejko, *Literatura i jej dzieje w Polsce w latach 1809-1811*, Warszawa, 1911, *Cał.*, str. 299-301.

1. *Derach perewyzy Seder zeraim* — Nasiona. Zbiwano je na podstawie nazwy, że dzał mniszcy zapinają się przegubami, odnoszącym się do rdzenia. Tymczasem tytuły powyższych traktatów wykazały, że nieścisłość, o nasionach jest niejednolita i tak.

1. *Betzahol* — o modłach.

2. *Per* — o spżawie złota i powstaniu rzeźb kłosew dla ubogich, jak nakazuje Psalm 50, Ps. 104, 10, 11, Deut 25, 1-7.

Demai — o plodach ziemi w związku z dziesięciną.

Kilajim — o miesztanach zabronionych w zrywaniu, o zwierzętach, o odrznięciach, Ps. 104, 10, 11, Deut 25, 1-7.

3. *Szebiith* — o roku sabbatowym.

4. *Terumoth* — o ofiarach na rzecz kapłanów.

5. *Massemoth* — o karach na rzecz kowców.

6. *Masseh sefir* — o odliczeniu dziesiętej części z plodów na kofy rok Ps. 104, 10, 11.

Challa — o poświęcaniach z pszenicy.

7. *Netaf* — o owocach z pierwszych trzech lat.

8. *Beza'at* — o owocach z pierwszych trzech lat.

9. *Beza'at* — o owocach z pierwszych trzech lat.

10. *Derach perewyzy Seder moed* — Święta.

11. *Szebiith* — o sabbacie.

12. *Perach d'pach* — o dobie dożynkowej na offerę, o dobie.

13. *Perach d'pach* — o święcie Pascha.

14. *Szebiith* — o sabbacie z sabbatu, Ps. 104, 10, 11, Mat. 1, 2.

15. *Jama* — o dniu oczyszczenia.

16. *Sabbat* — o święcie Namiotów (Kiszek).

18. *Beca albo jam tob* o tem, co można czynić w dniu świątecznym albo sobotnim, w szczególności, czy można spływać jaks, które tego dnia zostało zmieszane.

19. *Rasz haszasa* o pierwszym dniu nowego roku.

20. *Taanith* o dniach żałoby.

21. *Megilla* o czytaniu księgi Estery podczas święta Purim.

22. *Moed katan* o dniach świątecznych pomiędzy pierwszym i ostatnim wielkim świętem.

23. *Hagiga* o obowiązkach odznaczania Jerozolimy podczas trzech wielkich świąt.

III. *Dziad tawet* *Seder naszim* Kibucy.

24. *Jebumoth* o prawie lewitu. Por. Dn. 25, 5-10.

25. *Kethuboth* o kontraktach małżeńskich.

26. *Nedarim* o ślubach, o wagnosie ślubów kulowych.

27. *Nazir* o naziracie.

28. *Sota* o postępowaniu względem niewasty popełniającej o cudzołóstwo.

29. *Gittin* o rozwodzie i liście rozwodowym.

30. *Kiduszim* o zinytych.

IV. *Dziad szwawet* *Seder nezikin* Sekody.

31. *Baba kamma* „pierwsza brama”, o skutkach wykazujących z różnych sekwel wyrządzonych szkod.

32. *Baba mecia* „brama środkowa” o stosunkach pomiędzy panami i sługami, przemocnikami i najemnikami.

33. *Baba bathra* „brama ostatnia”, o stosunkach pomiędzy współmieszkającymi.

14. *Sanhedrin* o sanhedrynie i prawie karnem.

15. *Makkoth* o biczowaniu.

16. *Szebuoth* o przysiegach.

17. *Eduoth* o świadectwach.

18. *Aboda zara* o zabrudzeniu.

19. *Aboth* albo *Pirke aboth* Dobre zdania i porady, pochodzące od mędrców, którzy żyli w czasie od r. 100 przed Chrystusem do roku 200 po Chrystusie.

20. *Morayoth* o błędnych postanowieniach sanhedrynu, o błędach najwyższego kapłana oraz księży.

V. *Bezaal peqiv*. — *Seder kodaszim* Przedmioty święte.

11. *Nekachim* o kłamstwach oświadczeń.

12. *Menachoth* o ofiarach.

13. *Chullin* o sposobach składania ofiar ze zwierząt, które nie są przeznaczone na ofiarę.

14. *Bechoroth* o pierwszociach reszty ludzi, zarówno jak i wśród zwierząt.

15. *Arachin* o wykupieniu osób albo o przedmiotach poświęconych na rzecz świętą.

16. *Temura* o zamiarze rzeczy poświęconych Bogu.

17. *Kerathoth* o porządkach w obnawianiu, którym grozi kara wykluczenia.

18. *Meila* o przywłaszczeniu przedmiotów poświęconych Bogu.

19. *Tamul* o cudownych ofiarach i służbie Bożej w świątyni.

20. *Middoth* o wymiarach i przepisach obmierzających w świątyni.

21. *Arinnin* o ofiarach z gołębi, składanych przez ludzi ubogich.

VI. Działy słowne. *Seder Jachorat*
Chystszemu.

51. *Kelai* o chystszemu przedmiotom.

52. *Ohaleth* o chystszemu nieskama,
zefaszeza gdy nastąpił w nim wypadek śmierci.

53. *Negam* o trybunatach.

54. *Para* o kamie czerwonej skatlanej
na obłoki.

55. *Jachorat* o różnych rodzajach niewer-
sności zapływających się we wngizmosiach obci
pożeranych na znieu.

56. *Mikroth* o mule, która służy do
chystszemu rybaków.

57. *Nahla* o niewersznościach życia mal-
zomskiego.

58. *Maaszum* o niewersznościach spomo-
dowanych przez zerknięcie się płynem z pokarmu
Pił, Lw, II, 11, 12, 13.

59. *Sabim* o upływie krwi.

60. *Tebul jom* „kapel codzienny”. O nie-
wyszności, która trwa aż do zachodu słońca o tego,
co uścił kapeli.

61. *Jadain* o miewaniu ręk.

62. *Ukiz* o wczyszczaniu owoców.

Oto nasz *Miszna*. Kiedy powstała ta ugięta-
pca księga i jakie były powody jej ogłoszenia?

Po użyciu Jeruzolimy i zbieraniu strąpna
w r. 70 po Chrystusie rda polityczna żydów się
skłonięła. Spozstrzegł i rozumiał to duchowny
przewodny narodu i powziął usilne starania, aby
przeważającej polnosc religijna nie została rozbita
i nie rozpiętniła się lud izraelski w miazę halickim.
Lutow się to stać mogło, gdyż żył po zbieraniu
Jeruzolimy został rozprzeczony po zbieraniu im-
perjum rzymskiego, gdzie w każdym miejscu spoty-

kał się z wyższą kulturą, posiadającą nową cywilizację.

Rabini już w długim okresie niewymagalności państwa wycochali się nad umysłowością całego żydowskiego ogółu. Ich rola miała być wskazywać znaczenie od czasu, gdy Rzymianie rozciągali panowanie nad Palestyną, t. j. od 63 roku przed Chrystusem. Głównym ich zadaniem było szerzenie moshet i zachęcanie do wcielenia monarchoi wględem do kultury rzymskiej. Nieprzebrane nadto potęgowały się w miastach przybywających zamożności na do masyjskich „szekelów”. Kulturowo i politycznie — było zniżenie i oświecenie. Pomagać rabinom po tym wypadku powołał bardziej rozumny, ponieważ w zniżeniu — stawał się bardziej uzasadnionym nauka i rozum, mądrość — wgląd w rzeczywistość — wgląd w ludzi wględem do kultury rzymskiej.

Jedyną oświatą ludzi przed rozbiciem religijnym, według przekonania rabinów, było prawo Mojżeszowe. Rabini skupili uwagę ludzi na tym prawie, zwrócić go z nową, przedstawić jako ostateczny religijny i moralny, jako świętą ustawę, której niegodziwność jest takim dźwiękiem nastrój na świecie, bo to prawo zostało jako niezmieniony przez wieki i niezłomny tylko żydów przez Boga. Uprawia się w ten sposób wyznaczenie i szeregowy związek narodu z Jeshuwą. W ten sposób zakładowe było polowanie pod ten wyjątkowy i ekskluzywny, który jest najprężniejszą częścią dzisiejszego żydowskiego, gdy chodzi o stosunki międzynarodowe.

Abraham Mojżeszowski do przyprowadzenia takiego dźwięku było niewystarczające. Za mało jest w nim podkreślony pryncypał wycochania, za mało istniejące motywów, nakłaniających do altruizmu i humanizmu. Należało więc je uzupełnić, roz-

winę, a właściwie, jako wien całkiem nowego ducha, przez wyrażenie p. norem objawieniem B. tem, które nigdy nie istniało. Ona była geneza powstania Miszny.

Objawienie to mało być udzielone Mojżeszowi na górze Syon. Część objawienia spisał w księgach, ale część ważniejszą, jak wspomnieliśmy wyżej, zostawił na inne czasy. Wstępniorem byli w to objawienie oni starcy, wybrani do pomocy w rzekach Mojżeszowi. Przez nich przeszło na Radę kapłanów i na asykapłanów. Spółkoleżnicy objawu na stali się później członkami słynnego Sanhedryum, oni doktorowie *Talmu*, którzy, w chwili obecnej, to jest po dokonaniem zniszczenia Jeruzolimy, uznali za stosowne i wskazane podać p. do wiadomości całego narodu. B. ich nowego interpretację przepisów prawa Mojżeszowego uważała talmudyzmem, czyli starożytną drogą, prawem talmudyczne. Misznę. Późniejsze pokolenie talmurowe, jak to p. z. wskazyaliśmy, na temat miszny, napisało jeszcze wiele komentarzy na Misznę, owoce mędractwa talmudyzmem, czyli starożytną *Talmud*, źródło dalszego mędractwa talmudycznego, czyli, jakby chcieli o stosunku mędractwa talmudycznego.

Nad opisaniami Miszny, wyszło około 150 talmurow. Jedni z nich opisywali dialegi i wykładowe traktaty, inni porównali, zaobserwować ślady w rozróżnieniu poszczególnych kwestyj. Wyniesienia poszczególnych punktów posiadają charakter dyskusyjny, to znaczy jeden z autorów wskazywał na zadawane pytania odpowiedzi twierdzącej, a drugi ten sam temat oświecał w sposób negatywny, to jest przez udzielanie odpowiedzi przeczących. Wśród odpowiedzi jedna zawsze była uważana za najbłędniejszą, którą przeważnie w szczególniejszych sposób podkreślili późniejsi talmudycy.

Sensu porównano teksty oraz sposoby prowadzenia dyskusji dale porównano cztery pokolenia autorów, jako twórców Miszny. Porównano pokolenie żyje w okresie od 70 do 100 roku po Chrystusie. Należą do niego rabini: rzem w Zalfasze, rabbi Jochanan ben Sakka, i Elabai, i Channing, przełożony szkol kapłanów, i Elizer ben Jakobi. Do drugiego pokolenia od 100 do 140 r., należą: Gamaljel II, wyznaniowany w Misnie 31 razy, Jozai Chasnapa, wyznaniowany 16 razy, Elizer ben Harkanus, wyznaniowany 22 razy, Ismael wyznaniowany 1 raz rabbi Akiba ben Jose, wyznaniowany 28 razy i t. d. Do trzeciego pokolenia od 140 do 180 należą rabini: Juda ben Elai, wyznaniowany 40 razy, Jose ben Chalephita, wyznaniowany 28 razy, Meni, wyznaniowany 21 razy, Szimon ben Jochai, wyznaniowany 25 razy, Szimon ben Gamaljel, wyznaniowany 16 razy. Do czwartego generacji od 180 do 240 należą rabini: Juda ben-Nasi, wyznaniowany 17 razy, Jose ben Juda Elai, wyznaniowanych 13 razy. Ci dwaj rabini należeli do szkol założonych w dwóch miastach zalfaskich w Seforis i Tyberjadasz.

Oparając się na umowa autorów wyznaniowanych w tekście, należy wnosić, że Misna była redagowana już przed upływem 200 roku. Zagłomnionego redaktora natchła rabbi Juda ben-Nasi, który posiadał przykład świętego. Zauważy Talmudu 10-łą przypuszczenie, że Juda ben-Nasi, zajmując się redakcją Misny, korzystał jużi nadając usną i z poem, które musiały istnieć jeszcze przed pierwszym pokoleniem twórców Misny. Pierwsza owe zamierzały oczywiście pisać z epoki kapłanów 1)

1) Por. str. Misna w Dictionnaire de la Bible, kt. F. Vigouroux. T. 4, Paris, 1908, kol. 1122.

Misna została wyłożona dodatkiem, który w języku hebrajskim nosi nazwę *Tosefta* i dodatki (pod tą nazwą często są nazywane, gdy jest mowa o Talmudzie). *Tosefta* nosi również charakter dodatku do Misny. Posiada ten sam układ treści, to znaczy te same traktaty, tak tylko traktatów 24, 7a, 30 i 31. Redaktorami niniejszego zbioru mogli być znawcy prawa starsze od tych, z jakich korzystano przy układaniu Misny, z drugiej zaś strony pomagali im autorowie zypach po zmianie pokolenia redaktorów Misny. Z tego wynika, że *Tosefta* jest dodatkiem uzupełniającym nie po napisaniu Misny w celu jej uzupełnienia.

Poglądy na prawo Mojżeszowe podane w Misnie, zarówno jak i metoda wykładu, musiały być przyjęte przez Żydów nie od dalekich czasów. Tych samych bowiem poglądów trzymali się już za czasów Chrystusa Pana Krzyżowego, o czym świadczą zwrotki w Ewangeljach, (Mt. Mat. 23, 1-5; Mt. 23, 2, 3, 5). Misna zastąpiła Żydom prawo podane przez Mojżesza, opierając je na dwóch nowożytnych panach kairawskich, wytworząc z religii bezstronny formalizm, który z jednej strony postawił podług do wypełnienia, a z drugiej — niedołączył do uszczegółowienia obywatela. (Mt. Mat. 23, 4; Luk. 11, 46; Dziej. Ap. 13, 10). Z reguł jasnych magisterów na mglistość wierzenia religijne oraz prawodawstwo w Mojżesza, uczyniono przepisy ciemne, zagmatwane, doprowadzając bezustannie nowe wybiegi i niedozwalając do wydobycia spisu, któryby nie mógł być obalony nowymi rozumowaniami.

Pamiętajmy religijny pierwiastek w Misnie, a zastępujmy się nią jako na dokument historyczny i archeologiczny zażytek, posiada nie pośrednią wartość, znacząc swa rolę na stosunki państwa w Palestynie w epoce Chrystusa Pana. Pod tym

względem nie można jej odnowić wartości naukowej. W wielu rzeczach przychodzi się do tego dokłądniejszego zrozumięcia Starego zarównu jak i Nowego Testamentu.

W poradywaniach się na Talmud często spotykamy się z wyrażeniem *Germana*, Nm. będącym to w szczególności zapewnianiem się o królestwie *Germany*, gdyż będącemu namu możność rozważania tego w następstwie rozstrzyga, gdyż będzie można o nich sądzić. Tutaj tylko należy dodać, że *Germana* znaczy niepełnym, czyli dopelnienie od rozstrzygnięcia lub wyłączenia *Germana* dopelnia. Jest to więc objaśnienie czyli komentarz napisany na tekst *Misna* i razem z tym tekstem drukowany. Dodatek więc do *Misny* w celu uzupełnienia i wykładu nazwano się *Germana* *Misna* razem z *Germana* czyli ze swoim komentarzem starożytnym Talmud. Tekst *Misny*, jako *Germana* *Misna*, posiadał druk w języku *Germana* zaś jako komentarz — druk niemiecki, umiarkowany, odtekstu *Misny*.

Talmud nie jest wyłącznie źródłem religijnej wiedzy żydowskiej. Obok niego istnieją prężące się zw. midasim, czyli komentarze na Pismo św., o których w następnym rozdziale.

6. MID DE 1972

Książka historyczna „Militare” poświęca się czynie
sławnemu *duchowi* — patriotyzmowi, wypracuje. Jest to
najnowy komentarz na poszczególne części Księgi
smoleńskich. Chodzi głównie o wypracowanie ujęć
odnoszących się do przemysłowości, oraz historycz-
nych i moralnych. Szkoła talibowska wypracowała
specjalny komentarz, opracowany według talibow-
skiej metody, której celem jest objasnienie i zrozumi-
enie poszczególnych zagadnień w Piśmie świętym.

W kompilacjach tych książek odgrywały bardzo wybitną rolę, ponieważ oraz napisał pierwsze opowieści. Wypracowano z tekstu biblijnego także rozumowanie, to jest taki sens, jaki według uzasadnionych powołań odgrywał rolę w historii. Słowa zastosowano do logiki, oraz prowadzono specjalne metody, wykładowe to czemu będąc mianem męsk, przy pomocy których można dowodzić wywnios z tekstu sensu podręczny.

Jako dowód na to, że metoda miała sens może posłużyć następujący przykład. Talmud bardzo wiele podlegało w skrajności, na których, jako że są one wewnątrz, wspiera się cały nomenklatura zastosowana przez Talmud i katechizm hebrajskiego rozumienia. Owe sposoby tłumaczenia w miarę czasu Pisma się nazywa się *Paradoks*, które to widać w postaci hebrajskiej nie posiadającej samogłoski składowe ze spółgłosek: PRID, każda litera pod skrajnością oddzielnej metody i znaczą:

P. (Pewny) ma na celu proste rozumienie wyrazów i rzeczy. Wykłada z tego zdaniem, że każdy wyraz w Pismie się posiada swoje znaczenie praktyczne, czyli literalne.

R. (Rozum) ma na celu proste rozumienie wyrazów i rzeczy. Wykłada z tego zdaniem, że każdy wyraz w Pismie się posiada swoje znaczenie praktyczne, czyli literalne.

D. (Dobry). Metoda poszukiwania i wnioskowania. Rozwija wnioskowanie z przeszłości na teraźniejszość i przyszłość, zastosowanie do czasu prawdziwego i historycznego do stanu życia ludzkiego i t. d.

S. (Słowo). Sekret, tajemnica. Ta metoda miała za zadanie wykład mistyczny, znany tylko wybrańcom i wybranym.

a. *Rabbath* albo *Midrasz Rabbath* „wielkie komentarze”. Jest to zbiórowy komentarz ułożony w różnych częściach i przeznaczony na Posiadką, Błogosławny, należący do *Megallath* czyli na pięć ksiąg, znajdujących się w zbiorze Psalmów, t. j. na: Psalm nad Psalmem, Róż. Trzecie Jeronimowe, Eklezjastę i Estery. *Rabbath* do niego następujące komentarze:

a) *Horasoth rabbah* na księgę Rodzaju. Napisała w Palestynie około roku 100 Chrystusa, z wyjątkiem pierwszą ostatnią i 5 rozdziałów, które zostały dobrane w czasie późniejszych. b) *Szemoth rabbah* na Exodus z wieku 1-3 lub 10. c) *Wajkra rabbah* autorstwa Kapłanów i uczniów, niedokończona w Palestynie około roku 100 do *Samadim rabbah* na księgę Lewita. Posiada przedpoczątek dwóch autorów, z których ostatni żył w 11 wieku. d) *Peah barim rabbah* na Dekalogus, tegoż przedpoczątek roku do roku 100. e) *Sze'ar haszaron rabbah* albo *Agadath Chasidim* na księgę Psalm nad Psalmem, tegoż przedpoczątek wieku. f) *Midrasz Rut* na księgę Ruty i należy do 10-12 wieku. g) *Midrasz Koheleth* albo *Kohelath rabbah* na Eklezjastę, autorstwa przed 100 rokiem. h) *Midrasz Ester* albo *Agadath Megillat* na księgę Estery. Pochodzi z przed 100 rokiem. Wszystkie komentarze do *Ruth* zostały zredagowane i ułożone i mają do siebie różnicę w 10-12 wieku. Wszystkie komentarze do *Wajkra* i *Lewita* do 10-12 wieku.

i) *Peasch*. Komentarz do Posiadki z Posiadką i protokół, którego zwyczaj obowiązywał w synagogach w czasie święta. Wskazuje na Posiadkę pod koniec wieku. Chociaż wzmiankujemy Peasch,

¹ Wzmianki przebarwione na język niemiecki p. t. Peasch des Rab bebara. Lipsk, 1865.

przypisywanej rabi. Abba ben Kahana, istniejące pismo *Perakia rabbatu*, wymagające długiej polewy 7 wieku i objaśniające niektóre tylko przekazy, co zwykły być cytowane w pewnych miejscach doroczne i schoty. Rabbi *Perakia zutaria*, przypisywana Tobiaszowi ben Eliezer, rabinowi z Maguncji, żyjącemu w początkach 12 wieku. Ostatnia *Perakia* powstająca jest również *Papardesagawa* i *Megebbath*. Na łacinę przetłumaczył Ugolini i umieszczył w swoim dziele (Thesaurus...)

6. *Peke rabbi Eliezer* albo *Baraytha rabbi Eliezer*. Komentarz dotyczący końca 5 wieku, lub nieco późniejszy, i objaśniający opisy starożytności, stworzone przez rabinów, którzy byli specjalistami z Maguncji. Na łacinę przetłumaczył ten komentarz G. H. Voisin (Lyon, 1861).

7. *Tanchuma* albo *Jelaudum*. W jawnym czasie przypisywana jest ten komentarz rabinowi Tanchuma, żyjącemu w połowie 10 wieku. Nazwa druga powstała stąd, że w tekście komentarza spotyka się często zwrot *Jelaudum rabbi*, co oznacza „nasz mistrz”. Komentarz w tej formie, w jakiej dzisiaj istnieje, nie został ukończony i niedokończony, jak w 10ym wieku, prawdopodobnie w 11ym, albo też w późniejszych Wschodach. Istnieje w przekładzie francuskim (Le tanchum Tanchuma w Revue des études juives, t. VIII, 1891) i w niemieckim (Mabarak Tanchuma, von Agadot von Commentar zum Pentateuch von Rabbi Tanchuma ben Rabbi Abba, zum ersten Mal herausgegeben von S. Rubin, Wilm 1885).

8. *Tanach Szaroni*. Komentarz na całość Biblii hebrajskiej, składowany z wyciągów z prostych, polskich komentarzy już przedtem napisanych. Jest to zbiór słowny, również archaizmów z *Calend*, w którym znajdują się objaśnienia na prostych zdaniach

kwesye poruszane w Piśmie św. Sam wyraz *Jalaka*, znaczy baba, do której składa się nazwa *rozory*. Nazwa ta, odnosi charakter książki, zawierającej odniesienia zapożyczone od rozorych autorów. Jalak przypisywana jest autorowi Sumerowa, który pochodził z Frangistanu nad Murem i żył w porządkach 11 wieku. Komentarz znajduje się w przekładzie niemieckim²⁾.

W *Madrasze*, stosownie do rozpatrywanego przedmiotu, przyjęta jest dwójka metod wykładowa. Jedną tworzą są *Halaka*, a drugą *Hagada* albo *Agada*. O obydwu pokrótce.

1. HALAKA.

Halaka (i *halacha*) od czasownika hebrajskiego „*halak*” chodzić, ma przede wszystkim regule postępowania czyli chodzenia. Odnosi się do tekstów posiadających znaczenie prawne, ma przede wszystkim przedewszystkiem w tych mnięciach, których przedmiotem jest rozbiór prawodawstwa. Halakistom nie chodzi o odwołanie do dokładnej poznania prawa, zgłębianie jego znaczenia, wyrażonego w wypadkach, w których powinno być zastosowane, i wyzole nawiązanie wszelkich zagadnień, które mogły powstać w związku z tym lub innym przepisem prawnym. Ma się wywodzić z powyższych zadań, odmianną halachistow było nie tylko zapominanie się o znaczeniu prawa udzielonego na piśmie, ale musieli poświęcać obywatelstwo się gromadzenie z prawem zwyczajowym. To ostatnie miało być od siebie zupełnie niezależne, ponieważ prawdziwość hebrajskie wpychało się na dwóch źródłach

²⁾ A. Wünsche Bibliotheca rabbinica, eine Sammlung aller Midraschim zum ersten Male in deutsche Uebersetzung. Lipsk, 1882.

na prawie pisaniem i polowaniem. Pierwszem było prawo Mojżeszowe, a drugiem Hilela, która pierwotnie przechodziła z pokolenia na pokolenie w podobnym ustroju i nie wcześniej mogła być spisana, jak za czasów chrześcijańskich. Hilela jest zbiorem tych wszystkich polowań, które od czasów Mojżesza miały być przechowywane w takich ustroju. Żydzi w okresie spisowania tych polowań byli dumni, że po przechowaniu w tej formie po przez wszystkie wieki od czasu objawienia ulewnego Mojżeszowi na górze Synaj. Prawo polowania zawierało obowiązki i przepisy nie mniej ważnej, aniżeli prawo spisane przez Mojżesza; owszem udało się wstąpić rabinom przekonanie, że przystępność względem prawa polowniczego była daleko większym występkiem i świątobliwszą, od przystępności nieczystości, aniżeli względem prawa pisanego, (Sotah 17a, XI, 1). Prawo hilelażskie było tej natury, że się rozciągało, dopiero do i zdołało było do przystosowania do wszelkich okoliczności życia. Prawo pisanie stało się podległym jako polowanie dla zwyczajowego, choć nie rzadkie były wypadki, że to ostatnie odstępowało od pierwszego. Nie uważano prawa pisanego za niekwestionowany system prawny, ale za punkt wyjścia do rozważań zwyczajowego. Stąd przyjęło się system ogólny rabinu Hilela, które zostały skomplikowane, jak na przykład od banalnej litery jest przepis do trudniejszego, od łatwiejszego do trudniejszego, od prostego do trudniejszego przez porównanie (tanna 17a), od prostego i zwrócić w prawo do dwóch zwrócić w prawo prawo, od ogólnych zasad do poszerzenia ogólnych i składowych, od poszerzenia ogólnych do ogólnych, wyjątkowo jednego tekstu do drugiego do wyjątkowo drugiego, umiarkowanie jednego tekstu do wyjątkowo kontekstu. Wpłynęło w ogół tak wielkie

postrzeganie tego prawa, że prawomocny Izraelita musiał codziennie przypominać je sobie podczas modłów porannych.

Halacha w szczególniejszy sposób odnosiła się do prawodawstwa w związku z obyczajami religijnymi dotyczącymi obłą, sukcy, sukutru, służby w świątyni, oraz czystości zarówno jak i niewczystości rytualnej. Prawodawstwa cywilne i karne mniejszą zwracało na siebie uwagę, stąd też i mniejszą uważano je troską, z wyjątkiem tylko prawa małżeńskiego, któremu poświęcano się ze szczególnym zainteresowaniem. Za czasów Chrystusa Pana prawo żydowskie składało tylko w formie polubownej i stanowiło wielkie bazyliki dla sumień ludzkich kępnące je najrozsądniejszemi przepisami, których istniało tak wielkie mnóstwo, że człowiek musiał zamienić się w bezduszny automat, aby choć w zarysie móc je wypisać. Znamywał patrzeć z ubolewaniem na niewykonalność prawa Mojżeszowego i występował niejednokrotnie przeciwko kumpachom, zabierającym prawdziwie życie religijne. Sw. Mateusz przelebując taką osobność Pana Jezusa z doktorami i uczniami, kiedy przystąpił do niego i Jezus doktorowie w jerozolimie iuczniowie, mówiąc: Czemu nieznajecie twoją przestępną ustawę starszych doktorów nie mniemywa, a tak mówili, gdy byli podąż. A on, odpowiadając, rzekł im: Czemu i wy przestępnym rozkazanie Boże dla ustawy waszej? Albowiem Bóg rzekł: Czaj opę i matkę ci. Kiedy złączył opę albo matkę sumienią i matką ciuż. A wy powiadacie: Kiedykolwiek rzekł opę albo matkę Dasz kłótkiulwiek post ze mnie, i daję poręczenie będąc i nie będąc i daj opę swego lubo matki swojej, i skazujesz rozkazanie Boże dla ustawy

„Dziadek wam wskazuje ślepe, którzy mówią: Ktośkolwiek przysięgł na koseni, nie to, ale ktoś przysięgł na złote kosenie, nimen jest. Głupi i ślepi! Albowiem oż młodszy jest, złoty, oż koseni, który poswiera? A ktośkolwiek przysięgł na oliwie, nie to, lecz ktośkolwiek przysięgł na dnie, który jest na nim, wimen jest. Ślepi! Albowiem oż większy jest, dno, ożli oliwa, który poswiera dno? Kto tedy przysięga na oliwie, przysięga nam i na reszcie, co na nim jest; a ktośkolwiek przysięgał na koseni, przysięga nam i na tego, który w nim mieszka; i kto przysięga na niebie, przysięga na siedzie Boga i na tego, który na niej siedzi”. (Mat. 23:16-22).

Tak się przedstawia w praktyce stosowane halaki do prawa posanego¹⁾.

8. HAGADA

Na imię jej rozwinęła się halaka, amzeł hagada. O ile ta pierwsza, tak urodziny wczep, miała na względzie objasnienie przepisów prawnych i nadanie im takiego znaczenia, jako przypadek się w podanym zwycięstwie, lub jakie pragnęli nadać lawozem, aby zwycięstwo cel osiągnąć, o tyle hagada zapomniała się faktami i osobami historycznymi. Hagada znać to samo, co „opowiadanie” lub „powieść”. Pomazał więc rabani o wypadkach historycznych wymienionych wcho w księgach świętych. Hagada imagnowa wschodnia, nie mogła poprzestać na wymiarze historycznej, odnosić do zdarzeń lub osób. Zwłaszcza gdy to osoba lub zdarzenia ze względu na charakter i rolę, jaką odgrywały w dziejach, wzbudzały zainteresowanie. Istniała więc dziwna, wschodnia charakterem wschodnim,

¹⁾ Por. Mat. 23:23-28; Mar. 7:2-8.

do udzielania o danym wypadku wiadomości bardziej skłonnych i wyczerpujących. Otwierało się tutaj szerokie pole dla wyobraźni, dlatego też wszystkie szczegóły hagiograficzne, odnoszące się około jakiegoś wydarzenia lub osoby historycznej, spowite są w anegdoty i legendy.

Taki sposób objaśniania wydarzeń historycznych zyskał bardzo szerokie zastosowanie w społeczeństwie żydowskim. Na też dawnego, że utrzymywały się społeczna metoda hagiograficznego wykładu, posiadającego barwę kolorysu i do historycznego wypadku. Utrwalone przez hagię objaśnienia wydarzeń wzmacnianych w Księgach św. zyskały stałą formę i przeszły do wielu ksiąg, zwłaszcza tak zw. apokaliptycznych i apokryficznych. Hagiograficzny charakter hagiograficznych opowieści jest całkiem widoczny, jak nap. w traktacie *Abot* wszystkie to, co dotyczy opisu stworzenia świata, historii Adama, Hama, Nocha, patriarchów. Hagiografii należało nawet imiona swych wzmacnianych w *Pisanie* św., ale nie posiadających własnej nazwy. Bardzo liczne ślady takiej hagiografii znajdujemy w posazgach żydowskich, tak w *Jord*, *Filom*, *Aleksandrijskiej*, a zwłaszcza żydowsko-greckich, a przede wszystkim w *Targumach*, *Talmudzie*, w apokryfach i apokaliptach i w księgach „*Judeizm*”.

W wielu rzeczach jest bardzo trudno wyłuskać historyczną, przede z opowieści hagiograficznych, albo nakreślić dokładnie granicę, gdzie się kończy hagiografia, a zaczyna opus oparty na źródłach historycznych. Ślady hagiograficznego opisu znajdujemy także w księgach Nowego Testamentu. Wpłynęli w autorów, wychodzący ze społeczności żydowskiej, w którym przetrwały do wstrząsania pewnej kategorycznej różnym wydarzeniom, wzmac-

konanym w dawniejszych księgach świętych. Tradycya hagiograficzna należy przypisać także nap. wzmiankę, że Mojżesz był wykształcony we wszystkich umiejętnościach egipskich (Dz. 7: 22), że magicy, którzy mu się sprzeciwiali, poradzali imiona Jannes i Jambres albo Mambres (2 Tym. 3: 8), że prawo zostało udzielone Mojżesowi przez postępowanie aniołów (Dz. 7: 38; Gal. 3: 19; Żyd. 2: 2), że św. Michał walczył ze szatanem o ciało Mojżesza (Jude. 9), że Salomon pojął za żonę Rahabę (Mat. 1: 5), że głód za czasów Elijasa trwał trzy i pół roku (Iz. 4: 29) i t. d.

Hagadę lubiano się posługiwać w objaśnieniu różnych wydarzeń z przeszłości. Przede ks. Tzeriakły ze „złotem jak i kamieniami synagogalną nie kępowali się historyczną prawdą, nie uważali na krytycyzm, ale mając na celu zbudowanie i umocnienie słuchaczy, smukli około opowieści lubdy-nych niefantastycznej przeszłości. Szczególniej w czasach ucisku i klęsk narodowych, kiedy potrzeba było budować, pocieszać, zachęcać do wytrwa-łości, wrócano się do tego rodzaju objasnień Tory. Stąd też ciekawą hagadę przepadła na czasy prze-miadowania nasza. Lud gorliwie słuchał tego rodzaju objasnień Tory, a nie lubował się wcale w cha-lachistycznych wykładach. Kiedy raz pewnego rabbi Abahu hagiasty miał wykład, a równocze-snie z nim zapowiedział sławny halachista i, Chaja bar Acha wtedy okazało się, że tłumy słuchały hagiasty, a halachista nie miał wcale słuchaczy. Zmartwionego halachistę musiał uspokajać hagiasty-ści w następujących słowach: „Jako pewnego musiał przybyć dwój kupcy, jeden miał drogie kamienie

i potły, a drup towary, spozyciwcy; który z nich uważać się będzie większym powodzeniem?

Hagadyści zapewniali się także odpiśnięciem moralnych i religijnych postaw zawartych w *Prmie sw. Tłumaczenia* ich są jednakoż cięśne, sprawdzone przy pomocy hagadystycznej metody do tych poglądów, jakie posiadali sami wykładowcy. Chłopców przeto od własnego znaczenia Księg sw., wyprowadzali tekst taidny. Hagadyści widowali się w różnej dalekaniu, pomniejszając często nie mając im wspólnego z nauczaniem Bldp. Wspominalismy na mianu im pisał, gdyż była mowa o nich aszch, o metodzie tak zw. *Paradiz* Tj. własne metody ludu się posilkoma tłumaczy zbliznając hagadze.

Wyobrażam, zażyczył jak i zdawał się nieśnahanom, by tekst Księg sw. przestawiać do naprzód powziętych opinj, posłał pisać dalej i, nie zadowolając się hagadą, umiaładła kabalę.

6. KABALA.

Jedną metodą, o której była mowa wyżej, nie osiągały celu, jaki żądali w nich wzięcia i, tam, przechodziła im z pomocą kabbali. Metoda kabbalistyczna Amichama była w ten sposób, że można było osiągnąć na podstawie tekstu Bldp czy też Miszny, sens, którego uważył Bldp czy Miszna nie zawierała. Wysożko ekstrawaganę, uprzedzając się już w silnej mierze o metodach poprzednich, znalazł w kabale tajemnicę i urasadować i chłodzi głównie duchowym przyswojeniu ludu zokarnskiego, aby ich tłumaczenie *Prmie sw.* posiadało potężną siłę wiary, idąc w ten sposób latami mogli osiągnąć do własnych teoryj przekonań innych. Drogią sposobem kabbali to osiągnęli. Kabbalistyczna metoda należała do kategorii wiel-

kach tajemnych, objawionych kadeks u przeszłości, a jemu strzeżonych przez prowadzącego czytelnika. Główną rolę w niej spełnia przesładowana, nadawca się okazuje, aby szeroki ogół społeczeństwa zapoznać z tajemniczymi jego mami, kładąc im w ręce balakany. Kabala wyodrębnia na światło dzienne te tajemnice i zaznajamia z nimi lud żydowski. Należy ona do niezłomnych objawów w duchowych mistyfikacjach i objawach ludu. Potrzeba było wieloletniej żydowskiej, oddychającej duszy atomu, aby się postoił tego przypływu nauki o charakterze kabali.

Kabala, albo kabbala, po hebrajsku *Kabbalah*, znaczy to samo co „nadawca”. Określa więc rzeczy, które drogą mistycznego posłania przechowywały się wśród przeszłych pokoleń, a obecnie, gdy nadeszła pora, zostały światu upamiętnione. Nazwa jej zapływa się w słowo (Taanah, II, 1) w znaczeniu posłania. Pochodzi od czasownika *Kabbel* „przypominać”. W kabbale przypowiesi (tj. przypływa) o ten czasownik w znaczeniu „przypominać naukę”, t. j. pouczenia.

To się tworzy pochodzenia kabali różne istniały wśród antyków żydowskich poglądy. Jedni wywodzili ją od pierwszego człowieka — Adama, który zżenił miał miód przez pośrednictwo aniołów objawionych wóde władników, powstających jak rozumieć różne zagadnienia z zakresu życia religijnego, moralnego oraz państwowości objawionego w czasach późniejszych. Inni wywodzili ją od Abrahama i od patriarchów, którzy ją sami drogi, co i Adam, miał dopóki do posiadania wielkiej tajemnicy.

Istnieje ogólne przekonanie, że kabbalistyczna metoda tłumaczenia Księg św. zaczęła początki

w okresie noweli babilońskiej. Czwartą apokryficzna księga Kolhaza (XIV, 47-47) wzmiankuje, że Kolhaz w ciągu czterdziestu dni napisał dwusieczny ksiąg, z których siedemdziesiąt było przeznaczonych tylko dla tych, co posiadali tajemnicę. Gdyby na podstawie niniejszej wzmianki zrodziła się metoda kabalistyczna, tedy jej powstanie należałoby przesunąć na czas późniejszy. Czwartą liniami księga Kolhaza powstała w czasach chrześcijańskich. Powstała ona również w związku z pochłanianiem kabały ta sama legenda, o której wspomnieliśmy już wyżej, że mianowicie Mojżesz przez prawem utrwaleniem, na posmę, otrzymał chosę obywatelne objawienie czyli świadomości tajemnic, które zlecił do przechowywania siedemdziesiąciu niegom przydzielanym do pomocy w czaplach. Przetożnane to było tak powszechne w pierwszych wiekach chrześcijańskich, że wzmiankują o niem nawet niektórzy opowie Koscioła.

Zasady kabalistyki poraz pierwszy zostały podane w trzech książkach hebrajskich, których nazwy brzmią: *Zohar*, *Seferah* i *Bahir*. Księga *Zohar*, „światło” była rozpoczęta w r. 121 p. Ch i została przez talana Szemiona ben Joha, ucznia słynnego r. Akabę i wykonana przez talimow późniejszych. Księga *Seferah*, „o stworzeniu”, przypisywana jest Akabie. Wreszcie ostatnia *Bahir* „poswiecy”, powstała później przez zbieraniem Jotziedimy. Wszystkie te księgi pozostały w zapomnieniu aż do początku 14 wieku, kiedy szczególnym wypadkiem odnaleziono ich kopie. W wieku 15 dwaj uczniowie europejscy z Półku d-ł Maudoda i Paweł Rees zaczęli badać kabalistyczne księgi, spolezuwając się wydostać z nich doniosły poręczko zydów, a na korzyść chrześcijaństwa. Tej samej pracy podjął się w połowie 19 wieku Paweł Dineh, uwidoczony

ralim pariski, który wydał dwutomowe dzieło p. t. Harmonja pomiędzy Kościołem a Synagoga¹⁾

Trudno żydowska co do pochodzenia tych księzek okazała się błądną. Dzięki studjom krytycznym dowiedziiano się, że napisaną z nich jest *Lezirah*, i powstała pomiędzy osmym a dziesiątym wiekiem. *Sefer* pochodzi z końca wieku jedenastego lub początku dwunastego, a na ostatku została napisana księga *Zohar*, prawdopodobnie w trzynastym stuleciu. Posiadała kilka autorów, pomiędzy którymi być może Słepie, przebywał w Rzymie w 12 wieku, *Majmon de Leri* z Hiszpanji ok. r. 1300 i t. d.

Z niepoznanych księzek trudno jest dowiedzieć, w jakim stopniu kabala oparta jest na dawniejszych podaniach i czy w istocie sięga czasów rannich, czy też została stworzona przez nich samych, ale oszczędzić już wykładów Pisma św. takie znaczenie, jakiego wymagały ówczesne przekłamania żydowskie.

Zadaniem kabali jest przedstawienie się metafizyce wykładanej, zapożyczonanej w Mismo, gdzie uwzględniony jest pierwiastek rozumowy. Kabala mało obchodzi stronę rozumową. Zagłębia się w przeróżne spekulacje, wyprowadzając na podstawie liter i cyfr sens duchowny. Kabala nie wdaje się w krytyczny rozbiór tekstu Pisma św., każdy tekst przyjmuje w tej formie, w jakiej jest przechowywany; jej zadaniem jest wydobyć z niego sens mistyczny, ukryty. A wydobyć można przy zastosowaniu kabalistycznych reguł, o których mowa w poprzednim rozdziale. Według księgi *Zohar* tekst Pisma św. jest historycznie dokładny, ale

¹⁾ Na łrocznym miejscu w przypisku podałbym francuski tytuł tego dzieła.

obrot swego znaczenia literalnego posiada niemożność symboli i prąd ukrytych, które są istotną częścią Piśma św. Kabalistę wdaje się w dźwiękanie z za kresu metat zyka, poza świat niemożności błędów, które powstają od razu zła panów.

Nie chodzi nam w pracy niniejszej o przed stawienie naukowskiego nauki kabalistycznej, lecz o jej reguły, pozwalające talmon wypowiedzieć z danych tekstów talmonych takie powroty i nauki ski, jakie im się zdają podobne. Tymczasem kabalistyczne popiera utrzymywanie się przy zasto nych poglądach z duchem skąd, przedewszystkiem skie rowany na niekiedyse chrześcijaństwa.

Tędy chodzi o usystematyzowanie reguł kabas listycznych, które pragniemy wypisać, możemy dzieł kabale na dwie części teoretyczną i praktyczną, linie rozumując tezy dzieła, czyli właściwie tezy metody, które dawałaby łatwą wskazówkę do dzieł kabalistycznych. Są to: strona egze getyczna uwzględnająca zastosowanie symboliów i magii na względnie przeważnie tekstów tekstów Piśma św. Strona pozytywna albo dogmatyczna, która zajmuje się dźwiękami w związku z amoka mi, demonami, wzajemnie i Ezerielu protoka etyl. Wreszcie strona spekulatywna albo metafizyczna traktująca o bycie, stworzeniu, przyczynach różnych i t. p. Zastosowanie reguł kabalistycznych do quon dza w tych wszystkich dziedzinach ułożył do mo zerkowania wskazów. Najpożytejsze atoli za stosowanie posiada strona egzegetyczna, magii na względnie wyłożenia w duchu talmonowym tekstów Piśma św.

Wspomnieliśmy już wyżej, że zadaniem kabaly jest wypowiedzenie z danego tekstu znaczenia duchowego, czyli głębszego. Chodzi o to przy za stosowaniu potrojonej reguły.

przykład inny. Wyraz hebrajski *paš* oznacza usta, wyraz zaś *mašab* — obliczenie. Obydwa wyrazy, jeżeli litery hebrajskie brać za cyfry, oznaczają 88. Pomiędzy tymi przeto wyrazami istnieje pokrewnieństwo. Ponieważ w psalmie 54-tym, wers 13-ty (w hebr. ps. 51) powiedziano: „Panie otworzysz usta moje, a usta moje opowiedzą będą chwałę twą”, kabalisci wyprowadzają z tego wniosek, że Pan Bóg wysłuchiwał modlitwy pochodzącej z ust tych ludzi, którzy są obliczeni. Ponieważ wyrazy *Panna sw.* brzmią po hebrajsku: *bereszit bara* „na początku stworzył”. Litery tych wyrazów w obliczeniu cyfrowym oznaczają sumę 1116. Te same cyfry stanowią litery w zdaniu: *bereszit baraszit bereszit* „na początku roku został stworzony”. Stąd wniosek taki, że Pan Bóg rozpoczęł stworzanie świata w pierwszym dniu roku, a mianowicie żydowskiego i t. d.

3. *Aburakban*. Wyraz wzięty z języka greckiego, oznacza „skracanie”. Polega na rozkładaniu wyrazu w taki sposób, że każda litera jest skrótem jakiegoś wyrazu. Kabalisci inną także po kilka liter z jednego wyrazu, lub tylko litery końcowe i w ten sposób tworzą podziałkę na zdania. Np. prz. inny język pisano a”skracaniem pohebrajsku *jesza*. (Tę litery, a, sz, u tw; ostatnie zabierze od niego, jakże zapinne w wyrazie brzmi a, zaskakujące jednak zawsze p s z u). Rabin (Palmoł Jeruzolimski) czytając *umiał* szczerze *ocelgro*, co oznacza: niechaj przypaść mię jego i panuję jego. Albo, aksamit po hebrajsku brzmi *xamir* (SMF), co w interpretacji rabinów oznacza, *nie mierz - lub, czyli po polsku: strzeż się złego i dobrego*. Oporając się na ten kabalistyczny wykład, żydzi zwykli sprowadzać kuby, służące do noszenia ksiąg modlitwianych w szofry dla synagog, z aksamitu.

Na ulicach naszych miast i miasteczek można zauważyć w każdej chwili, że żydzi noszą te kszutki w turbanach tylko aksamitnych. Innych nie używają. W tem wypadku to piękne zdanie: *Esther se zheg, rebi dhorze*, ma on przypominąć obowiązek czczenia dobrego ¹⁾. Iste przesł. przekład: Atlas po hebrajsku także brzmi atlas także — cztery litery, *alef, bet, lamed, memekel*. W interpretacji kabalistycznej kabele z trzech liter jest skrotem uprzedz. które zestawiane w porządku kolejnym brzmiąc *ah sof Israel zela* — ach jak dobrze być Izraelowi na wieki! Praktycznie zastosowanie ten układ ma także, że żydzi uważają, a pseudowiedzątkiem tak zwany charakter i prawowiemu, święci naszą chwałę atlasem. Obserwujemy również w naszych miasteczkach, że talan nie układa się bez atlasowego charakteru. Przewód ze pseudowiedzątkiem musi manifestować swoje zwycięstwo przez przekazywanie do Izraela chwały i pragnie w nim pozostać na wieki (zela) ²⁾.

Takie kombinowanie, przesuwanie, dostawianie liter, oddechy nie i tworzenie sztucznych wyrazów i zdań żydów, wydaje się nam bardzo smieszne, i zakrawa na dziecinny żalunek. W rzeczywistości jednak tak nie jest. Główny charakter i rzeczywistość wzbudza tożsamość wykładu, jest on nawiązaniem do naturalnym i smieszne. Należy jednak zwrócić uwagę, że to smieszne i karkołomne próby nawiązania słów Pisma są, uwielbiają dusze żydowskie, zestawiają ich charakter, i stają się podwójnym stosunkiem, które żydzi trzymają się tylko do wszystkich nieustannie.

¹⁾ Tłumaczy, że kabalistyczne porzeczne, opierane racjonalnie na faktach biblijnych, zawierają ich z obowiązku krytycznym dobrać względem wszystkich niedogodów.

²⁾ Popularny charakter interpretacji pracy nie pozwala na użycie całości hebrajskich, stąd też przytoczone przykłady będą nieco na jałgach.

Cali świat patrzy na naszą żydowską, jako na nieskoro wywiezioną. I cali świat zadaje sobie pytanie dlaczego tak jest? Calej świat patrzy na antysemityzm, który jest tak danym jak nieproszone nie żydów, a ośmego uwiedzion, gdziekolwiek żydzi znajdują się w rozproszeniu. I na to żydowski patrzy, cali świat zadaje sobie pytanie, dlaczego nie nie przypuścili myślenia w stosunku do żydów, dlaczego nie zamierzają nigdy tak zw. antysemityzmu, choć jest tak stary jak rozpowszechnienie żydów? Tędyż ludzie dawno na to odpowiedź, podawano tryszące stróżki dla wywołania nieprzyjemnego zła, lub dla złezania im, wyzyskanych żydów. Musiałoby być niestety bogda ludzkiego z dala i ożewien, które w tej kwestii były ogłoszone, a ponieważ sprawa żydowska zawsze jest aktualną i drwiącą uśmiedza to same zagadnienia, co przed lat tryszeniem.

Na byłoby tak nieobornych poglądów na naszą sprawę, gdyby chociaż umiarkowanie gruntownie w święte księgi żydowskie i przypatrzeć się zagonie nauce, jako ich jest stosunek do obcych narodu i obcych wyznań. Psalme żydowska wykształca się na całkiem innym poziomie, niż na narodu, dla których obcy są ologne księgi żydowskie. Podjęliśmy to zagadnienie w naszych naszych praczach żydowskich (zich) i dochodziliśmy do konkluzji, że nie może być mowy ożumnie stosunków narodu chrześcijańskiego względem żydów nie dostaj, dopóki Talmud nie przestanie być księgą świętą i źródłem, na którym się uwalnia dachowe obdaje każdego żyda. Przyczyna nieuwies i przesławiania żydów była w samych żydach.

Podaliśmy obywatelnie umiarkowanych i oświeczonych

4. Pół, zalewana brzozy: Religja żydowska i świat chrześcijański a żydzi

księgach żydowskich. Zwrócićśmy uwagę na ich zawartość i charakter. A teraz przypatrzymy się, czem są te księgi w pojęciu całego żydostwa rozprzestrzonego po świecie.

7. ZNACZENIE TALMUDU W ŻYCIU ŻYDOSTWA.

Zrodłem niewątpliwie żydostwa względem chrześcijan jest ich talmudyczna religja. Jeżeli więc tego ducha niewątpliwie czerpią ze swych ksiąg i są z tego duchu, muszą te księgi mieć jako najdroższy skarb, jako rzecz tak wielkiej wagi, iż utrata ich musiałaby spowodować zmianę w duchownem usposobieniu całego żydostwa. Żeby więc należy się spodziewać, że u autentycznych żydowskich znajdziemy b tylko same pochwały pod adresem Talmudu. Nie będzie on nigdy przedmiotem krytyki, ani poważnego roztrząsania, jakby nie wyzwał z rąk ludzi częstokroć wspaniale się zwalczających i błądzących. Talmudowi przypisywana jest moc nadczłowiecza, boska, która nie podlega żadnej krytyce ludzkiej. Krytyczny sąd o Talmudzie ze strony żydów byłby bluźnierstwem, godnym najwyższej kłótni.

Charakterystyczną postać ma, że im konkretniej na Pismo św. są powołane (zauważmy w ramach Talmudu, im bardziej został uwydatniony w nich porządek niewątpliwie, tem większe posiadał znaczenie i tem większą utratę są uważali świętości. I tak przedstawia się rzecz w wykładzie żydów: Pismo św. posiada wielkie znaczenie, ale większe nad nie ma Mizna, ponieważ zawiera „słowania starszych“; to zaś wyższe są ponad Torę (Pismo św.) Ale jeszcze wyższe ma znaczenie to, co spisał staro dla objaśnienia Mizny, czyli Tal-

mod. Jest to więc najcenniejsza księga i posiada pierwszorzędną wartość w życiu żydostwa, które uchodzi za wyznawców (tak twierdzą Żydzi) religii Mojżeszowej, a w rzeczywistości w tej religii prawie nie ma z mizazmą, lub choć zachowywane są w najczystszej Mojżeszowej prawie, pominięte są one w takim tłumaczeniu, jakoś oddał im Talmud. Wszystko przeszykane jest duchem Talmudu.

Już za czasów Chrystusa Pasa Żydzi obłąkali od własnego poszukiwania Pisma św.

Pan Jezus mówił do Żydów: Nie mam nadziei, abym ja was oskarżał przed Ojcem, jest, który was oskarża, Mojżesz, w którym wy nadzieję macie. Bo gdybyście wierzyli Mojżeszowi, nie doświadczylibyście i mnie; wierzyli bowiem on i mnie pisał. Lecz jeśli jego pismom nie wierzyte, jakóż mam słowom uwierzyć? (Jan, 5: 45—47). To jedno powinno uchodzić za pewnik, że Żydzi nie wyznają religii Mojżeszowej, lecz talmudyczną.

Wiademy do przykładów.

„Rabini użyli: jeśli się kto zapnuje Pismem, to ma być to coś, abć nie szczególnego; jeśli zaś Mizną, to jest coś i za to otrzyma się zapłatę; jeśli zaś Talmudem, to ma być nie ważniejszego pisał to, boćni jednak zawrócić do Mizny, niż do Talmudu¹⁾. To sprowadza się jednak samo sobie. Napoczą napisać jest Talmudem, to ma być nie ważniejszego pisał, a następnie napisać: bógni zawrócić do Mizny, niż do Talmudu. Rabini Johana odpowiedział, że sanka pisał za czasów Rabbu²⁾, wtedy cały świat³⁾ opuścił Miznę się Mizny, a zawrócił się do Talmudu, wtedy on im wskazywał,

¹⁾ Tu zaczyna się rozdział karmestyka, wistotwa Talmudowa. Białory zwrócił na nią uwagę.

²⁾ Który kodyfikował podania ustne.

aby się raczej zwracać zawsze do Miszny, niż do Talmudu¹⁾. Chodziło więc o to, aby nie dekretyzować Miszny. Objasnienie zatem posiada tylko znaczenie taktyczne, nie ujmując wcale powagi Talmudowi²⁾.

Autorem Talmudu, objaśniając słowa Miszny o obywatelkach i oświadczeniach nauczycieli, uważają, że te powinności odnoszą się tylko do nauczyciela, który uczył w synagadzie, a nie do nauczyciela, który uczył w Piśmie i w Misnie³⁾. Większa praca istnieje wdzięczność dla tych, co napisali Talmud, aniżeli dla natchniętych autorów Księg św.

Pismo św. porównywano do wody, Miszę do miodu, a Gemarę⁴⁾ do wina zaprawionego (aromatycznego)⁵⁾. Twierdzono, że „główni kapłani Talmud niena nie wykazują⁶⁾”. Z bojaźnią i drżeniem przysięgano do studiów Talmudu, by jego słów nie tłumaczyć inaczej, aniżeli wskazał jego autorowi, lub też, aby nie nie przeżyć. Przekazanie uchodziło za rozumne wyłożenie. „R. Jehuda powiedział: bądź ostrożnym przy słońcu (przy Talmudzie), bo przy nim nie uchodzi przekroczenie za myślenie przekraczanie⁷⁾”.

Studiując Talmud uważano go za stykającego się z najwyższą świętością. Nie wolno mu było zajmować się niczem innym, aby nie kłócił się, a zwłaszcza iść do tego jakiegokolwiek ksztyku

¹⁾ Baba mecja. Fol. 34a-35b.

²⁾ Por. np. 31. Tosefta. Cyl. w. T. 1, st. 283.

³⁾ Baba mecja. Fol. 33 a.

⁴⁾ Grupowanie Miszy, razem z Miszą stanowi Talmud. Patrz co się powiedziało o Rbanie.

⁵⁾ Solchies, XV. 7 Fol. 13 b.

⁶⁾ Mikwech hamahabb. c. V.

⁷⁾ Baba mecja. Fol. 32a-33a.

obcą. A jeszcze większe byłoby wykrezenie, gdyby ta książka była nie w tym języku, w jakim jest Talmud. Opowiadał mi pewien żyd, p. A., że będąc na studiach Talmudu u rabina w Piotrkowie (średnio przeszczęśliwi go za rabina), miał zapowiedziane przez swego nauczyciela, aby się nie odważył nigdy iść do ręki żadnej książki, a zwłaszcza napisać po polsku. Ubiżałoby to porządki Talmudu, a i sam sprecyzowałby się szczerzej idei *tafunda* (uczna talmudowego). Młodzieńcze nie mógł się pogodzić z tym zakazem, tembardziej wydawał mu się niedorzeczny, że przecież nie mógłże również kwesty matematycznych poruszanych w Talmudzie, lub wiadomości z geografii, mógł się iść do pierwszego lepszego polskiego szkolenia, aby rzecz uprzedzić. Byłoby to z pożytkiem dla samego studium Talmudu. Innego razu był z nim jego wychowawca. Zauważony przez niego przez nauczyciela za to, że posiadał przy sobie podręcznik do geografii, strwał z talmudową i, zdaje się, z samym Talmudem.

Ogół żydostwa patrzy bardzo niechętnie na rabina posiadającego i wykształcenie świeckie. Młodzież, oblażąc się studjowaniem Talmuda, trzyma się zdaleka i nie dozwala się jej na zetknięcie ze społeczeństwem nieprawym. Za czasów akademickich, gdym bawił w Góalach, opowiadali mi żydzi z polskiego miasteczka Pławna, że ich rabin, jakkolwiek jest w polszczeniu wrotem, umiał się i stałe przychylał w Polsce, wady nie ma przyka polskiego. Dowiedzieli mi nauczyć się tylko żargonu i hebrajskiego. Wszyscy t. zw. rabini „odotworcy” nie posiadają żadnego, poza Talmudem, wykształcenia. U rabina częściej się napawaniem uznaniem nawet w inteligentnych środowiskach żydowskich. Rabin, posiadający wykształcenie szkol-

ne, uchodząc za ludzi świętych. Przy takim przekonanu utrzymuje się ogólna opinia całego żydostwa, że Talmud jest księgą tak świętą, iż nie może być mowy o porównaniu z jakąkolwiek inną. Skoro posiadają znajomość Talmudu, to im nie tylko powinno wystarczać, ale nawet nie wolno się zajmować żadną inną wiedzą, aby przez to nie ułdzać świętości Talmudu.

Jakieśkolwiek wykreślenie przeciw Talmudowi zawsze uchodziło za cięższy grzech, niżeli wykreślenie przeciwko Piśmie św. W traktacie (Sanhedrin, fol. 88b) czytamy, że „słowny jest już słowach uczynnych w piśmie (Talmud), niż przy słowach nauki prawa (Pismo św.). Jeśli kto mowę niema żadnego obowiązków co do „tephillin“, aby w ten sposób przekroczyć słowa nauki Prawa, to jest wolny od kary¹⁾, (jeśli zaś mówią potrzebnych jest być przestrzeżeń, aby dolać co do słów uczynnych w piśmie (Talmudzie), wtedy zasługując na karę“.

Wyżność Talmudu ponad Pismem św. zaznaczać talum w upomnieniach stosowanych do młodszych: „Słysz mój, uważaj więcej na słowa uczynnych w Piśmie, niż na słowa Tory“²⁾.

W bezgranicznej czci dla Talmudu, puzenka, Tractat³⁾, nie zważano się wiele jego sprzeczności i nawzajem wykluczającemu się orzeczeniom talu-

¹⁾ Tephillin, zwane i greckie filakterjami, są to małe pudełeczka ze skóry, do których składane są wypisane na pergaminie niektóre teksty z Pisma św. W czasie modłów jedną Tephillin przymocowuje się do brzoju i gł., a drugą, składającą się z czterech strom połączonych przedziałów do czola. Te ostatnie części tephillin, przymocowane do czola, pochodzą z przepasów szatników. Użyte tephillin wpisane są na Pismo św. (Exod. 13: 9, 16; Deut. 6: 8; 10: 16).

²⁾ Erubbin, fol. 21b.

³⁾ Cyt. w. str. 382.

nów, uważano je wszystkie jako natchnione. Nawet zdania i opisy słów nawiązajem zwalczających się rabbinów Szamaj i Hillela uważano za natchnione, bo, zaznaczasz ich apokryficzne i przeciwne zdania, zawyrokowano, „tak to jak i on (szkował się słowami Boga wyprze“¹⁾. Stąd powstała nauka, każdy kto przestępuje słowa świętem (świeżym) czyli świętym po powrocie z niewoli babilońskiej zasługuje na karę śmierci²⁾.

Nie należy dowodzić, że takie pojęcie o Talmudzie przetrwało do naszych czasów. Dnia Talmud maschalnego żydostwa jest najprzerzą mem, wskazówką i drogowskazem życia. Przypisy i prawa Talmuda są obowiązkowe dla żydów³⁾, a jak wielu z autorów żydowskich mówi: „jest Talmud dla nich jedynym źródłem, z którego powstało żydostwo, podstawą, na której żydostwo istnieje i duszą życia, która kształtuje i utrzymuje żydostwo“⁴⁾.

Zadatków zapomniałoby nas przytoczenie pochwał o Talmudzie. Można by ukłócić całe tomy ze słan, *sziszim* i zachwytem różnych talmudów, zarówno jak i pisarzy żydowskich, wypowiedzianych na cześć Talmuda. Wystarczy tylko namilnien, że wszystkie są utrzymane w stopniu najwyszszej pochwały. Talmud, w przekonaniu ogółu żydowskiego, jest bezbłędny.

Wszystko w nim, nie wyłączając osterek językowych, częstych błędów gramatycznych, nie mó-

¹⁾ Erubim, fol. 13b.

²⁾ Berachot, fol. 4a—4b.

³⁾ Rabbiner Winter und prof. Wiese, Geschichte der jüdischen Literatur und talmudischen Literatur.

⁴⁾ Samson Raphael Hirsch, Über die Bedeutung des Talmuds zum Judentum und zu der sozialen Stellung seiner Bekenner. Frankfurt a. H. 1894.

więc już prawie na każdej stronie o niedorzecznościach logicznych, jest świętem, natchnionem, budującym, niepodlegającym żadnej krytyce i t. d. Radom umierają nawet z rzeczywistych sprzeczności i gramatycznych błędów wyprowadzić drogą kazyistyki i niezamownego rozumowania budujące porządki dla skamizdowanych zwolenników Talmudu.

Równem się wydzia, że wszystkie instytuty społeczeństwa żydowskiego, miedzy w Talmudzie tak ważną i konieczną dla życia żydowskiego książkę, że losk jej mogłoby wynosić okowe rozkosc zdołstura. Gdy się bliżej widnie w charakter Talmudu, stano się to okoma zrozumiałę.

Przedewszystkiem, chęć zrozumieć przywiązanie do Talmudu, należy zwrócić uwagę na sprzeczność w swoim rodzaju „wzrost” talmudyczny okrywając natchnionem puchwadami i na wychowywanie od młoków w tej atmosferze całego społeczeństwa żydowskiego. Każdy żyd, można powiedzieć, że z młokiem matki wyszedł przywiązanie do Talmudu i nauczył się czytać i skamować to wszystko, co Talmud zawiera. Duchowa atmosfera wywiera bardzo silny wpływ na każde społeczeństwo. Jedne i te same poglądy wpajano od wieków w całej polskonią wybiegają wyraźnie pętno na duchowem obliczu tak u jednostek, jak i całego ogrodu.

Podkreślamy napę ogólnę fanatyzmu u młokmetan. Wyznawcy religii Mahometa nie posiadają jakichś uwielbionych szamun, któreby ich usposabiały fanatycznie w znaczeniu religijnem w stosunku do obcych wyznań. Zgodnie fanatyzmu u tych narodów jest nabyte drogę wychowania i religijnego osiedlenniem na tle Koranu, który posiada wiele podobnych cech z Talmudem, zwłaszcza gdy chodzi o stronę religijnę. Talmud przepojony jest większą nienawiścią w stosunku do obcych wyznań i pozia-

da znamiona daleko większego fanatyzmu, aniżeli kolan.

Wyznawcy mahometanizmu w swych zwycięskich walkach obchodzili się okrutnie ze zwycięzonymi. Niesłychana barbaria nad zwycięzonymi również nie była w naturze, gdyż nie jest jakimś zjawiskiem przyrodzonym, ale jest nabyta, wypływa z fanatyzmu religijnego psedyktowanego koranem. Golgby Żydzi po swem rozproszeniu posiadali przez jakiś czas polityczną moralność i znajdowali się w roli zwycięzcom nad ludami narodem, nie ulega wpływowi, ze ich okrucieństwem obijano się przez w daleko większej liczbie. O ile fanatyzm Talmuda przewyższa koran, o tyle silniejszą barierą okrutnością przez złość w narodził zwycięzcom.

Nie trzeba szukać się do przykładów fanatyzm z wyobraźni. Oto Żydzi w dziejach swego narodu często de razy uzyskali jakąkolwiek przewagę czy to na tle życia ekonomicznego, czy pod względem wpływów politycznych, umiętają się napr. właśnie w takich warunkach, wzywały w niesamowity sposób do wkładów na koczach własną, a dla wzmocnienia innych. Klasycznym przykładem pod tym względem może służyć epoka panowania bolszewizmu w Rosji. Wszak wiadomo, że bolszewizm jest tworem żydowskim, bolszewicy to Żydzi, a Żydzi bolszewickie to Żydzi żydowski. Historia nie zna takich okrucieństw, jakich dopuszczają się Żydzi bolszewickie nad ludnością chrześcijańską. Nie dziwnego, Przecież Żydzi od czasów swego rozproszenia nigdy nie osiągnęli takiej władzy, jaką sprawują w dobie obecnej w Rosji.

Okrutny terror nad ludnością zwyciężoną posiada swoje źródło w psychice żydowskiej, to zaś wyopiera się całkowicie na Talmudzie. Fanatyzm

jest wielkiem złaczeniem psychicznem, ale należy pamiętać, że takie złaczenie przypinuje się bardzo łatwo w ułudnej naturze człowieka i jest jedną z najpodleglejszych podmiot do ulotowego skupienia, do zaciśnięcia więzi emocyjnej. Cóż to jest i dlatego tak usilnie ochraniają własne źródło fanatyzmu — Talmud.

Drugą przyczyną skupiającą Żydów około Talmudu i nakazującą im lozose tej księgi, przed jakąkolwiek reformą, jest religja Talmud, jest źródłem współczesnej religji żydowskiej i żydowskiej moralności. Religja oblega bardzo silne piętno na narodziu. Im ta religja jest starsza, tem jestna silniejsza. Religja żydowska należy do najstarszych na świecie. Wprawdzie została ona zreformowana i nieopowiednie sianatyzowana pod wpływem idei talmudowych. Po jednak zmiany i odchyleznosci są znaczne tylko dla uściszczeń. Ugiel bynajmniej nie jest w tem uświadomiony. Religja ta jest następne przepopu fanatyzmem i ołpionada historycznym warunkom wyzwołów. Ręcznie bowiem obchodzą się z Żydami niezmienne samowla, wywołując wśród przedstawianych opm i nienawisć. Po rozpuszczeniu Żydzi znalezian się w bardzo przykrych warunkach, wszędzie względem nich uprzedzenie i nienawisć. W uprzedzonych zmian ta okoliczność wywodziła nienawisć. Religja talmudowa była najmilszą ostoją dla przedstawianych, bo z jednej strony niespożywanemu miżankom legowała im ciężkie losy, węgania, a z drugiej — pozwalała nienawidzieć „nieprzyjacieli”, dając w ten sposób naturalne ujęcie dla afektów, jakie nagromadziły się w zdołanej duszy Żydostwa. I tak więc te same warunki zewnętrzne i te same nastroje obracają się w około.

W takiej atmosferze duchowej wychowane Żydostwo musiało czuć do źródła, podsycającego

ich wiarę i wzmacniającego nadzieję, bezgraniczne przywiązanie. Charakter religii żydowskiej jest czynnikiem niezgodnym z naszymi pojęciami chrześcijańskimi, dlatego też trudny do zrozumienia. Oni napięcia pierwiastka nienawiści wzmagają się uczucie religijności. Duch bowiem Talmudu nakazuje walkę z chrześcijaństwem. Ale zaś ducha walki podległym, konieczny jest duch niezawinny, podległomany jest przeto podległości religijności. Ale nie koniec na tem. W miarę zwycięstwa, odnośnego nad chrześcijaństwem, leżące urosłał triumf żydostwa. Należy więc sam rozumieć i postępować tak, jak dyktują podległość wpływów z nienawiści. Religja tedy talmudowa zgodna była z duchowem nastrojeniem i odpowiadała słabościom natury ludzkiej. Wytworzyła więc ideę, której zaparcie broni i pragnie w niej powstać przedewszystkiem całe żydostwo religijnie uświadomione.

Powstała przeto wiarość żydostwa oswobodzonego i dla wiaro religijnych i oswobodzonego liberalizmu. Znamy się sposobem w żydostwie dla religii i całkiem obłąkane, jak napi. wielka organizacja spójności. Przewodzą spójność, gdy chodzi o wiaro religijne, sądzisz. Bezwyjątkowość taka popłaca. Co się tyczy pisma Talmudu i dla spójności ta księga jest święta. Dlaczego? Ono w Talmudzie w bardzo ułomny sposób został niezgodny pierwiastek nacjonalizmu, tak dla żydów chrześcijaństwo Talmud jest żydostwem zwiadowaniem wiaro, tak dla spójności żydostwem dla podległości ducha nacjonalistycznego. Spójność jest kłamstwem nacjonalizmu. Pismo i totalizm, podległy do religijności. Podległość Talmud. Z tego więc tytułu liberalne kółka przypinają Talmud jako księgę świętą i z niej czerpią natchnienie do utrwalania hasel nacjonalistycznych.

Dochodzimy do konkluzji. Talmud jest świętą księgą dla całego żydostwa. To, co my dzisiaj nazywamy żydowskimi uchwałami, uwydatniamyśmy się jako charakterystyczne cechy całego żydowskiego plemienia, płaszczyzny z Talmudu. Przyczyna przede wszystkim żydowskość leży nie w nasolach chrześcijańskich, lecz w samych żydach.

Nauka Talmudu jest skądinąd ukrywana przez żydów. Skoro Talmud w oczach całego żydostwa jest tak doskonałą księgą, że każdy z nią się również nie może, powinien zależeć żydom na tem, aby z tą doskonałą ich nauką zapoznać się jaknajprędzej ogół ludzi, jest to rozumowanie bardzo logiczne. To, co jest chlubą narodu, co świadczy o bogactwie jego ducha i jest owocem dojrzałej myśli filozoficznej i religijnej, powinno być objawione innym. Tymczasem powstrzymanie Talmudu, jak wspomnieliśmy wyżej, są zadrukowane stracone przez żydów. Nie dlatego oczywiście, aby nikt nie był w stanie zapoznać się z jego mądrością, lecz, aby nie został ujawniony istoty duch, który odgrywa talmudyczne księgi.

Wykładowcy Talmudu często naginowawcami byli tymi, którzy ośmieliły się zapoznać ogół z mądrością talmudową. Wtajemniczenie chrześcijan w talmudowego ducha należało do największych przestępstw, skutkując przemocą największą odpowiedzialności moralnej. Inny posiada charakter Talmud, aniżeli Biblia. Ta była przetłumaczona w swoim czasie przez żydów na język grecki, aby się mógł z nią zapoznać cały ówczesny świat hellenistyczny. Nie doznał się tego między Talmud i charakterystyczną jest rzeczą, że nikt z żydów prawniczych nie próbował tłumaczyć na obcy język Talmudu.

Cesarz Justynian, pragnąc zbliżyć żydostwo

do kultury rzymskiej, polecił, aby święte księgi żydowskie przełożono na język łaciński i aby w tym języku wykładane były młodzieży niepełnospełnionej. Rozkaz jego spotkał się z jak najwęższym przyjęciem: wprowadzenie w czyn zamiaru Justyniana uważano żydostwem za napieżającą klęskę. Stawiało więc tym bezwzględny opór. Wolało pozostać w ciemnościach, od na wygnanie, lub zamknąć się w *getto*, aniżeli pozwolić na autorowanie przekładu Talmudu.

Nie mamy więc żydowskiego przekładu Talmudu. Przekładem zajmował się albo Żydzi nawróceni, albożet uczem chrześcijański. Żydzi nawróceni na chrześcijaństwo, jako tłumacze Talmudu, byli wykluczeni i prześladowani się względem nich nęgił sze wspomniana na kartach ksiąg żydowskich. Latniej pogodził się Żydzi i przeszli do porządku dziennego nad faktem nawrócenia się jednego z ich członków na wiarę chrześcijańską, aniżet z próbą tłumaczenia Talmudu. Ten ostatni wysiłek nie był nigdy dokończony. Przekład Talmudu w języku etyki żydowskiej jest poczem niemożliwym, występkiem, którego darować nie można.

Nikt tak nie jest przygotowany do tłumaczenia Talmudu, jak autentyczne Żydzi. Wychowani od lat młodzieńcych w atmosferze talmudowej, wchłaniał w siebie nauki mistrzów i wtajemniczani byli w znaczenie prawa zwyczajowego. Około półtora talmudycznych istnieje również bogate poślanie, do którego nie posiadają dostępu uczeni chrześcijańscy. Świat chrześcijański czeka długo na autorowany przekład Talmudu, lecz chyba nigdy się nie doczeka, ponieważ nie leży w zamiarach żydowskich, aby ujawniono plany działania takreślone przez Talmud.

Księgi talmudyczne jakby celowo pisane są

sposobem ogromnie zawidy. Mnóstwo skrajów, niby kabalistycznych znaków, nie pojęcia nie wtapimionemu wynika w ducha pamioty talmicznych. Kiedy tam wyraz, każda nieokreśloność gramatyczna, jak wtapimionemu wyraz, ma swój sens wyższy, ukryty, którego niewtapimionemu nie jest w stanie przeniknąć. Nie ulega wątpliwości, że objasniacie pamioty talmicznych może być w bardzo wielu wypadkach samowolne, zależne od osobistych poglądów talmu, bądź co bądź, bieżący niezmiennie porządku i szeregowidzenia się, jak o tej lub innej uwadze należą talmu znaczenie. Przysłałby bogaty materiał do zbudowania psychiki żydowskiej, zostalibyśmy z wyjasnionych wiele zagadek, które w wysokim stopniu niepokoją świat chrześcijański. Leży nawet w interesie samych żydów, aby udowodnić to wszystko, co nam zajął księga talmudyczna i zwrócić z siebie leżące zagadek wskazywać, które, jak laurach nieprzetworzone, widać się za nimi od czasu rozprawy. Odkrycie przez światem chrześcijańskim kart Talmudu i zapoznanie z metodą wykładu byłoby dowodem dobrej woli ze strony żydów i szczera chęcią zrozumienia z siebie tak ciębkich podjęciem. Skoro jednak to nie następuje, żydów sami wrócić na siebie wyrok potępienia. Widać postrzawiać pod cytatem zarzutów co do nakazu oszukiwania chrześcijan, używania kłam chrześcijańskiej i t. d., aniżeli otworzyć swoją duszę i wypowiadać się z nią powzięcznie um przypuszczeniach.

Kwestja tajemnicy naucezania talmudycznego nie przestaje nigdy zajmować chrześcijańskiego świata i obciążać żydów przeróżnem podejrzaniem, może być, że w wielu wypadkach nieuczciwionem. Ale kto temu winien? Dla każdego jasna

jest odpowiedź, że całą odpowiedzialność biorą na siebie Żydzi.

Spółczesniŝtвом chrześcijańskim nie można się dziwić, że zainicją Żydom występkę ze wzrochnuŝ krzywizę ich opęę. Powody do takiego postępowania względem Żydów są zupełnie usprawiedliwione. Żyda bowiem postępowaniem swoim wciągają puzura na siebie podlegzenie. Okazują się to z dwóch faktów. Pierwszym z nich jest doniosła kazydła działalność na niekolejność chrześcijańską, objawia się ona na wszystkich polach współpracy z Żydami. Żyda działalnością swoją udawalną, że nie posiadają dobrej woli w celu zgodnego współżycia. Przykłady miedzy są tak liczne, że zbyt rzadko jest udawać się tutaj w szczegóły. Wystarczy choćby puzować się na chrześcijańskie donuzpki, spędzających na Żydów z tytułu przynależności do państwa. Żyda nie posiadają na względnie dobra kraju, w którym są obywatelami, lecz wszystko stawiają się podporządkować własnym celom. Mała liczba obywateli powiada, że Żyda są względem stymi obywatelami kraju. Ta niepożądany objaw ich charakteru wpływa do społecznego stanowiska, które kaze im zapu' Talmud, uchodzący za państwo, jak nadmierzany wydział, ich obłąk i niezdolności. Przy tej sposobności należy jeszcze zwrócić uwagę na szczególny objaw, jaki daje się zauważyć w stosunkach zachodzących pomiędzy Żydami a narodem chrześcijańskim. Oto wszelkie ucieczki i puzę współnych jednostek do społeczeństwa żydowskiego względem państwa bronne są solidarnie przez całe Żydostwo na świecie. Wystarczy puzować się na głosny fakt Dreyfusa lub zdradę Salomę Szapiro w Plocku w czasie bolszewickiego zajazdu w 1920. Żydem inny naród nie odważyłby się bronić zdradcy,

owiem, by znieść z siebie podległość należną do episkopa, powzięły ułatwić w wykryciu złodziei. Zachowanie się natomiast żydów byłoby zupełnie inne. I ta okoliczność kara wnioskować, iż żydzi posiadają inną moralność, inne zasady etyczne. Wykuszona przeciwko państwu z ich punktu widzenia są gwałtem, bo tak nakazuje Talmud.

Drugim faktem jest celowe ukrywanie tajemnicy tego stanowiska, jakie Talmud zawsze względem obręch wyznac i samodoswi. Za długą byłaby lista zarzutów wysuwanych przeciwko żydom. W każdym razie zarzuty te są uzasadnione, najoczywistszej je potwierdza samo stanowisko żydów.

Talmud czasami ma być przełożony na języki nowożytnie, żydzi zaś odznaczają mu wszelkiej wartości, twierdząc, że został dokonany przez uczynionych wrogów żydostwa i posiada wyrażnie znamiona tendencyjności. Wchodzimy w błędne koło. Przypadków dokonanych przez uczynionych chrześcijańskich, albo przez żydów nawróconych, ogół żydostwa nie uznaje, ponieważ są tendencyjnie niedokładne, a sami zaś, którzy najlepiej go znają, przykładu dokonać nie chcą. Wola, aby pozostał w niezmienionym języku, opatrzoną tylko kłótniami, bo zawsze łatwiej będzie omówić utargi gojów i według własnej metody wyłożyć ten lub inny tekst talmudyczny. Gdyby został przykład autoryzowany, musiałby usta kabalistyczne wykrepić.

Świat chrześcijański zbyt słabo przywiązuje wagę na tendencje ukrywane Talmudu. A przecież z zachowania się żydów względem Talmuda można wysnuć najprawdopodobniej oskarżenia¹⁾.

1) Jak żydzi ukrywają przed chrześcijanami postać Talmudu, słychać następujący obratek, który może oso-

Obroncy Talmudu, ktorzy są prawie wyłącznie autorami i wydawcy, porzucają się na modstwo pokornych zdań i porczeń, znajdujących się w tekście talmudowym. Wypowiadają te zdania odwołując się do zabobów i na nich budując teorię o wybitnym moralnym znaczeniu tej książki. Nie przeczyamy, że są tam zdania pokorne i budujące. Przetożymy z nich coś kilka.

Jaki jest napraskiwany środek unikania grzechu? Mój ustawać nie w pamięci to trzy oświeczonego; wspominaj na twój porządek, myśl o twym kodzie, a nadewszystko pamiętaj, że masz zieleń na ko-

balnie dotyczyć. W r. 1903, będąc wikarjuszem w Radomsku, nadeszłem do oprawy książkę do introligatora żyda. Zauważyłem o niego some egzemplarz Talmudu białostockiego, wydane go w dwóch dużych tomach bez oprawy. Pytam się introligatora:

— Czy ta książka na sprzedanie?

— Oczywiście—słyszę odpowiedź.

Kupiłem tedy Talmud i poleciłem go oprawić.

Po kilku dniach żyd przyniósł oprawiony egzemplarz. Oglądam i widzę, że z tekstu usunięty jest traktat *Aboda Zara*, w którym znajduje się najcięższe, wszędy występujące przeciw chrześcijaństwu. Pytam się, gdzie jest cały rękopis? Introligator odpowiada, że musiało się być w egzemplarzu tego traktatu. Będąc przekonany, że kłamie, zająłem stanowczo umieszczenia wzmiankowanego traktatu, grożąc, o ileby moja rada się była spełniła, oszczędzić odpowiedzi w tym względzie braku. Pogródka podzieliła się żyda. Zabrał egzemplarz i niebawem powrócił z traktatem wklejanym w to miejsce, z którego był wprawdy. Odczytując mi z powiedem, przyszedł się do wyjęcie kart. Namacając się jednocześnie, że nie chciał, aby teksty talmudowe były nie porównanie zrozumiałe. Są tam wprowadzić, oświadczył mi, zwykły dwumaczenie, się rabini nakazują je wykladać w duchu przychylnym. Tyle było prawdy oświadczenie w tej odpowiedzi, co i w pierwszym oświadczeniu, że w egzemplarzu drukowanym nie było traktatu *Aboda Zara*.

ack przed Królem królów Najświętszym, niech będzie pochwalone imię Jego”.

„Cztery rodzaje ludzi nie wejdą do raju: szyszerca, kłamca, obłudny i oziereciś”.

„Twoją przyjaciółką przyjąłem, a ten znouu swojego mię przyjaciółką, nie powierzęj przebie swojej tajemnicy pierzaczemu, jeśli nie chce, żeby się rozgłosila”.

„Wzbił się chciał mieć rogi, a stracił za to i uszy”.

„Cudowiek, który posiada uczucie wstydu, nie łatwo zgorsz”.

„Jesh nieuk jest fanatykiem, to nie mieszkać w jego sąpiedzin”.

„Razem jeść cielnę i srodz w cielnia, niżbyś miał jeść tuczony gęś i kaphony z uczczewkiem twojego sumienia”.

„Kiedy dzbanek pada na kamień, biała dzbankowć kiedy kamień pada na dzbanek, biała dzbankowć”.

„Serce naszych przodków było tak czuorne, jak głomna brama swiętym, serce ich następcom tylko jak uliczne drzwi, nasze zaś serce jest rzedwio obywateli ncha igły”.

„Ten, co czem pismu bez rozgłosu, jest wyzej cenionym od Mojżesza” ¹⁾

Zdania moralne i filozoficzne sentensje w tym rozdziale, jak przytoczyliśmy wyżej, znajdują się w Talmudzie, w naszym polskim nie znajdując jego ogólnego tonu. Talmud składa się w znacznej czę-

¹⁾ Wyroków przestępstwa tutaj zdania zapotwierdzeń z bieżącej krasnoludka Gostacha, p. 1. Co to jest Talmud. Cyt. w.

ser i dialogizm, prowadzonych zwykle pomiędzy uczniami a mistrzami, posiada więc dużą wartość pedagogiczną, które należy wyzyskiwać, aby przywrócić smutek. Nagość prawa obrona ze strony autorów żydowskich nie wypierze brudnej szaty, w którą okryty jest Talmud. Jest to księga niejasna, pełna nieskompromisowanych sądów o ukrytym znaczeniu, a nadewszystko polska, co jest główną jej cechą. Zjawia się ona nienawnie i względem wszystkich obcych, a w szczególności względem chrześcijan.

§ PRZEZNACZENIE TALMUDU.

Talmud jest dość przypisywany. Jego twórcami chcieli być przebiegawcami o to, by skupić społeczeństwo żydowskie i by je zamknąć od wszelkich obcych wpływów, tak aby do żydostwa nie miały dostępu ani pały religijne, ani wogóle duch wyrobiony przez cywilizację, która się rozwijała na podstawie nie mającej nic wspólnego z Talmudem. Talmud miał być tym duchowym pokarmem dla narodu izraelskiego, który miał go zachęcać i przetrwać wszelkimi obcymi wpływami i zachować nadal zjednoczenie, na polu religijnem oraz narodowem.

W rzeczywistości przyczyniła się ona do utraty spójności etnicznej, zarysowała ją i jednoci na gruncie różnych religijnych. Różnicom pośrodku imperium rzymskiego, zmierzając się w środkowych bezwzględnie przeciwnościach, ale pod względem kulturalnym, tym łatwiej mogła się przyłączyć do asymilacji, a i straciła całkowicie swój charakter żydowski. Takie wnioski nie leżą w planach duchowych przewidywań narodu. Nadzieje mesjańskie mogły się nie spełnić, według przekonań żydowskich, gdyż naród stracił wierność Abrahamiczną, to jest gdyż zmienił

duchowe, oblicze, rozpiętnając się w motywi ludzkim. Należało więc, pomimo rozproszenia, zachować naród izraelski od rozbięcia duchowego i od asymilacji. Zadanie takie miał właśnie spełnić Talmud. Złoty wiek myślicieli od tej książki i należy przyznać, że wszystkie ich zadanie się spełniły.

Ciepły rozumień się moralną Talmudu, należy również uwagę na dwie okoliczności towarzyszące jego powstaniu.

Pierwszą było gorące oczekiwanie przyjscia Mesjasza. Dobre proroctwa zapowiadały przyjscie Mesjasza na okres, który istotnie wypełnił się zgodnie ze wskazaniami proroctw. W tym więc czasie, gdy miała się spełnić obietnica mesjańska, cały naród zapłakał się w specjalnym nastroju duchowym. Oczekiwanie było powszechnie prawdziwe, wyobraźnia rozpalona do tego stopnia, że stała się podstawą polem do wszelkich dyskusji w związku z nadzieją wzięcia Wławiwiciela. Wamunki te wszystkie wszelkiego rodzaju szarłatami i kłamstwu, ciągnąc dla siebie korzyści. Neli za przykładem innych, byłoby tylko przypodobni się tłumom. W tym przypodobni się do nastroszyć jużemyszał się wyrażenie w swatowemu mówić korzyści, które lud czekiwać osiągnie dzięki zjawieniu się Mesjasza. Zarządami własnymi znaczone Pisma św., osnuta-ppie charakter Mesjasza, a zwrócono uwagę na tendencyjność ludu, nierzadko się pod wpływem nienawist-żami i ze strach ułame izraelskich. Lud pragnął Mes-
jasza, któryby wystąpił w imię łaski i odwrócił zwróciwszy na wzór Aleksandra Macedońskiego, Białe i wale obywateli sobie po takim mesjaszu. Układano plany strasznej pomsty nad Rzymianami z równoczesnym zabiciem państwa izraelskiego, którego podłożem na niezmiennie nie żyłwado. Wy-
tłumując w sobie przysa-ppie pogię o przysa-ppie

plynących ze synostwa Abrahamowego, Żydzi uważali, że tylko im należy się uprzywilejowane stanowisko na świecie. Wszystkie narody powinny być ich niewolnikami, a oni natomiast panami korzystającym ze wszystkich dóbr, jakie tylko na ziemi można osiągnąć. Państwo ich będzie sięgało od krańca do krańca ziemi. W tym względzie spatrzenie tłumaczono protektwa dawne, które istotnie zapowiadały powszechne panowanie Mesjasza, mając na względzie uniwersalistyczny charakter religii Chrystusowej. Żydzi natomiast wszystkie te wskazania brał w znaczeniu dosłownem i odnosił do panowania doczesnego na ziemi.

Tego rodzaju poglądy zyskały tak powszechne przyjęcie, że cały ogół uważał za pewną się Mesjasza jako króla ziemskiego. Duchowi przywódcy, występując w roli talizymnych proroków, o których już przepowiadał prorocy prawdziwi, zamiast prosić o zbawienie na tle nierzeczywistości, zaczęli nęścić niepokornych, zech za nimi, coznając w nowoświecym kierunku dążenia i karząc niezdolnym pokornym duchowym światem współwyznawców.

Poglądy o Mesjaszu, jako władcy ziemskim, utrwały się do tego stopnia, że wszelkie idee o duchowym królestwie Mesjasza stały się zupełnie odcie, niezrozumiałe, owszem nawet zawzięcie zwalczane tak przez lud, jak i jego przywódców duchowych.

Tym okolicznościom należy przypisać, że gdy zbliżał się zapowiadany przez proroków pierwieży Mesjasz, spotkał się z niezrozumiałym uporem ludu, zatowar jak i krzyżem. Mnieki Chrystusa Pana nie przyjęto, nie roztępniano się psłak z nadzwyczajnym mesjanizmem. Chociaż w manę oblatkoma

się od kresu, w którym według zapowiedzi proroka Daniela powinien być zjawić się prawdziwy Mesjasz, oczekiwane stało się trójkondrzą gotą, a rozpiekami wyobraźni gotowa czło. Mesjasza w kaidem, kionda uzgodnił swoje postępowanie i swoje nauki z temi gojami i przekonaniem, jako podówczas istniały. Wiedziemy też, że po Chrystusie, to jest w drugiej połowie pierwszego stulecia i w pierwszej drugiej zjawiało się wielkie mnóstwo oczekujących Mesjaszy, którzy zgubowali ludowi bardzo wielkie zawiady.

Pomimo tych zawiadów, a nawet tak straszliwych następstw, jakie spowodował na zydówstwo Bar Kochba, mianując się prawdziwym zapowiedzianym Mesjaszem za panowania cesarza Hadrian, nie zostali się zjeli z nadzieją, że Mesjasz przyjdzie i zabije dla zydów królestwo od krańca do krańca ziemi. Im większe są obecnie cierpienia ludu, tem większy będzie tłum i zamięta nad przesładowaniem, gdy naleplą oczekiwany Mesjasz.

Autorem Miszny, a zwłaszcza późniejszej Gemary, wyryskali te zastrzeżenia ludu w celu tem ścisłego zapalenia go i uziemięcia odpornym na wszelkie obce wpływy. Domodali mianowicie, że Mesjasz przyjdzie niewątpliwie i zabije takie państwo, na jakie czekał zyd. By podnieść to mogło się znowu podnieść popieranie zachować bezwzględnie swą rasą i religijną odrębność i podnieść znowu wszelką styczność z chrześcijanami i znowu walczyć z nim w celu ich wyłączenia, ponieważ chrześcijanstwo, które powstało w środowisku plemennego zydostwa, jest karą na zydów, odgrywającą się przebudźcą w opowiadaniu przypiecia Mesjasza.

W Talmudzie więc nie tylko znajdujemy wy-

tłumaczenie, dlaczego Mesjasz nie zjawił się w oczekiwanej porze, ale wyrażone jest nieścisłe przekonanie, że owy Mesjasz się zjawi, będący tylko pozostały dopełnienie warunki, które nie jest zachowanie odrębności rasowej i religijnej, oraz walka ze strasnym chrześcijaństwem. Takie przekonanie jest zrozumiałą potrzebą do skupiania się i wytwarzania t. zw. więzi talmudycznej, trzymającej żydów w zupełnem odosobnieniu. Talmud więc przedstawiał w atmosferze gorącego oczekiwania Mesjasza, zapowiadając spełnienie się wszystkich nadziei, będący tylko zostały dopełnione przepowiednie warunki. I aino pojąć, że nauka jego trwała na gruncie przygotowania i wydatka porządku narodu.

Długo okoliczności jest mianowicie do chrześcijaństwa. Wzmiankowaliśmy nieco wyżej, że objawiając się Mesjasz, wyzyskiując duchowe nastroje ludu, uważała, że chrześcijaństwo jest przyczyną upiększenia się Mesjasza. Prostą wniosk, wypływający z takiego przekonania, prowadzi do walki z chrześcijaństwem, a nie za tem idzie i do mianowicie. Zachęcanie do mianowicie Chrystusa i Jego Kościoła również trwała na gruncie odpowiedni. Hasła prądu rozciągane w Talmudzie stały się bardzo popularne. Przypominał je ogół społeczeństwa żydowskiego, skłonnego do fanatyzmu, z dołąką wiarą i wewnętrzną w opór, kształtując na Talmudzie swój charakter. Nauka tedy Talmudu, podniesiona do godności niechluskiej i objawienia i przedstawiona jako źródło wiarę i moralność, oddała niezatarte piętno na duchowym obliczu narodu. . . .

Nie wiadomo, co bardziej podnosić w Talmudzie, czy mianowicie do chrześcijan, czy też umiarkowanie rozciągane hasła w celu skupienia się i wyodrębnienia tak pod względem rasowym jak i religijnym. Niemniej do chrześcijan posiada w Tal-

mnidze bardzo wyraźnie odbicie, i możemy nie dać się zaprowadzić. Chrystus po wyjeździe zwrócił się do nas. Widzieliśmy na nim męstwo, w jaki sposób całym sobą przemawiał, sw. imię Jezus. Bardzo często w Talmudzie całym posadkiem się pod adresem Chrystusa. Pona nazwa: *Turki*. Jest to wyraz nbledywa, oznacza to samo, co *urazdliwy*. Nie da się przytoczyć wielu przykładów dawanych Napsu. Mało Panne. Aby uniknąć odzyskać usów chrześcijańskich, pomagamy p. młodziem. Adres: kulturalne istnieć znowu = Kowale, o posadkach chrześcijaństwa, wszyscy gwałtownie się lekceważymy i młodzi.

Chcąc się spł na tych nieporozumieniach znowu, możemy wnosić, że porównaniem Talmudu było utworem zwanym wszelkich stosunków pomiędzy zydostwem a rozwijającym się Kościołem Chrystusowym. Cel miał być osiągnięty, bo utworem uprzedzić, oznaczyć i przez wykreślenie krzewid i niepowołanych stać, jako omka Chrystusowa wyznała zydostwu. Należy, cożak uważać, że niemawie podsuwana naglebion. chrześcijaństwa jest tylko środkiem do osiągnięcia głównego celu, a jest nim także wyodrębnienie zydostwa, aby wystrzelić pańdy obcej kultury i wychować stały się niedostępnym. Takie zamierzenia można było łatwiej przeczucić, a do utwórzyła się nowa religja. Tworząc Talmud całym doprowadzają swoje zamary do skutku. Stworzyli reguły i zasady. Na oparcia na nich religji w rzeczywistości nowej, a jednak ulepszającej za starą, bo podana jeszcze przez Abrahama, gdy ten rozmawiał z Bogiem.

W religji tej dominującym przymiastkiem jest fanatyzm. Celul on tak silnie pętno na duchowem odbiciu całego zydostwa, że żydzi, gdziekolwiek się znajdują, są suhą i wszędzie wywołują to znane

i tak stare zjawisko jak ich własne rozpustnienie, t. j. antysemityzm, który właściwie jest antyjudyzmem, ponieważ nikt nie walczył z żydami, jako ze semitami, lecz jako z judaistami, wrogo usposobionymi względem wszystkich innych narodowości.

Nie należy się dawać, bo istnieje antyjudyzm. Istnieje on musi i będzie zawsze występował tam, gdzie są żydzi.

ZAKOŃCZENIE

Wątek z naszych dowodów nad charakterem Talmuda jest taki, że wszelkie przemulowanie go do asymilacji żydów, pokiada się ze strony chrześcijan, są ubogą. Żydzi nie upodobają się do narodów, obok których mieszkają, ponieważ w długim szeregu wieków swego istnienia pozostali niejednokrotnie okazy do takiego zżerania, a jednak nie spełniał pokładanych w nich nadziei. Dopóki, dopóki Talmud nie pozostaje być świętą księgą całego zżerania, nie można pokładać jakiegokolwiek nadziei na do rzeczywistienia asymilacji. A dalej i to nie powinno uchodzić naszej uwagi, że żydzi mieszkający w krajach chrześcijańskich i obok narodów chrześcijańskich, są elementem wysocy niepołączonym. Są oni tem, czem obce ciału w ogarnięciu, które zamierza, o ile nie natrafi na silniejszy opór, wywołuje zżeranie. Narody chrześcijańskie powinny dokładać usilnych starań, aby rozwiązać kwestję żydowską, która nie traci nigdy na swej żywotności. Rozwiązanie możliwe jest tylko przez rzeczywistienie spontanicznych dążeń, zmierzających do utworzenia własnego żydowskiego państwa. Wszyscy żydzi powinni być tam przewołani, ci zaś, co upodobaliby się do obcego państwa, musieliby wyrzec się wszelkiej odrębności wypływającej z zasad talmudycznych. Żydom optującym powinny być odebrane wszelkie przywileje, przyczyniające się tylko do uwypuklenia odrębności wyznawczej i narodowej.

Myśli podane wyżej mogą się wydawać utopijnymi i w rzeczywistości takimi będą, o ile świat chrześcijański nie zechce wniknąć dokładnie w jej duchowe źródła i pospóć w należytem świetle jego dzieł i duchowych nastawień. Najbardziej trzeba poznać kwestję żydowską, aby można tworzyć teorię co do jej rozwiązania. O ile nastąpi poznanie, musi się zjawiać i ułga.

Krótkiemu zmięrzajęcy do utraciwszytyma tych planów jest poznano Talmudu. W tym celu potrzebny jest całkowity przekład, aby się stał przystępnym dla uczonych i piaszy. Którzyby spoualaryzowali go wierszami ogólnymi.

Zmaradkamy uwagę w innych naszych piasach i powtarzamy, to piasze obecnie, że warunki wytworzone po warchsmatowej wojnie daly żydom sposobność dla odlegania w swem chrześcijańskim takiej roli, że przyszedł jakobnie tego im nie zapomnia.

Widzieliśmy, że w ciągu dziejów rozpraszania istniały wyekanki i bardzo liczne pomody antysemityzmu. Nie znamy jednak takich, jakich dostarczyla epoka powojenna. Należy się więc spoznać z silnych i obcydowanych występkami przeciwko żydom. Antysemityzm, który w niedalekim czasie wystąpi w bardzo silnem napieciu w Rosji i Ameryce, musi narodzić chrześcijańskie do zagęcia się kwestją żydowską i stworzy planetyzję, na której będą stawiane wysiłki, zmięrzające do rozwiązania tejże kwestji.

* * *

Miedzynarodowe żydostwo stanowi dzisiaj wielką potęgę. Nie tylko zdołało opanować warchsmatowy rynek pieniężny, ale wpływy jego przenikają prawie do wszystkich dziedzin życia, podkreślając

względnie żydowską ideologję, która różni się fundamentalnie od ideologii chrześcijańskiej. Przedewszystkiem za tem jedn. przedstawia stercza pomiędzy żydostwem a wszystkimi obcymi narodami i to samo zjawisko będzie się powtarzało w przyszłości. Im silniejszy staje się stanomisko żydów w krajym-kodwisk z kropow rozproszenia, tem łatwiej o powód do walki. W stosunkach międzynarodowych, jak to mówią po tatarsku, szukało stercza, żydzi nie umieją zachować umiaru. Duch talmudowy, przekonujący ich duszę i natwarzający specyficzną sposobność myślenia, wiedzie ich do ostaterzności. Podkreślają odrębne i nieporozumiałe stanomisko względem innych, rozpalają żagiew niezgody.

Na ile stosunków z żydostwem nagromadziło się dzisiaj tyle materiału palnego, z którego może wywnieść walki poraż. Niebezpieczne położenie właśnie takiej żydzi w ten sposób, że wygrywają wpływy jednego państwa przeciw drugiemu. Dlatego takimi okładowi stosunków międzynarodowych, za jakie patrzymy w czasach powojennych, bron porażają odnosi zamierzony skutek. Ale tuwa to wszystko do czasu i bardzo łatwo mogą uleść zmianie poglądy na kwestję żydowską.

Zanimidopije przeciwżydowska akcja na gruncie politycznym, społecznym, same będą się starały rozwiązać kwestję żydowską przez upowszechnienie zasad w związku z system społecznym i ekonomicznym. Przed żydami będzie się otwierała droga emigracji. Stwier się ona drogowym przemysłem, który niedługo będzie mógł być zażegnany.

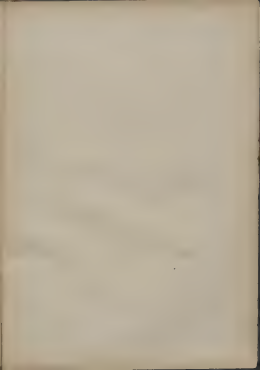
Dokąd żydzi mogą emigrować, aby tą drogą zmniejszyć odsetek w tych krajach, w których stają się nadzwyczajnym ciężarem? Dzielny jest to sprawa jeszcze nierozwiązana. Dojrzejże wtedy, gdy wiśniemy namiętności o niebezpieczeństwie żydowskim.

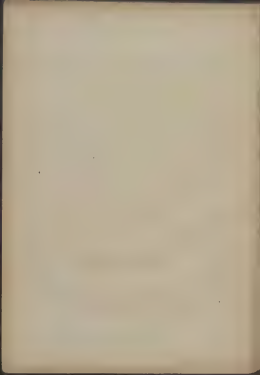
w tych krajach, w których Żydzi znajdują dzisiaj najsilniejszą ochronę. Palestyna nie może być brana poważnie, gdy chodzi o rozwiązanie kwestji żydowskiej w Europie. Żalostwo, przewlekłe kłopoty, jakie zaczęły się piętrzyć już w niedalekich ich przyszłych krajach, samo wynajduje metody dla osiedlenia. Z przesądzeniem odkrywamy tę tajemnicę, która już dla wielu nie jest tajemnicą, że to ma być nasz kraj, nasz kraj, Polska.

Największymi przeciwnikami polityki budowy państwa po uzyskaniu wolności są samozwańcy żydowski.

Oni cały naród polski mogli dopaść i jaknajprędzej zrozumieć to niebezpieczeństwo!

SPIS RZECZY.

	Str.
Przedmowa	5
1. Talmud	11
2. Miszna	17
3. Midrasz	28
4. Halaka	33
5. Hagada	37
6. Kabala	40
7. Znaczenie Talmudu w życiu żydostwa	49
8. Przechwycenie Talmudu	66
Zakończenie	73

